

IV 12.507
Keelatud!
P. Puusepp, V. Alttoa ja Kr. Kure

**E E S T I
K E E L E
Õ P I K
A L G K O O L I L E**
II õppeaasta

P. PUUSEPP,
V. ALTOA ja KR. KURE

EESTI KEELE ÕPIK

ALGKOOLILE

II ÕPPEAASTA

~~2760~~

RK
PEDAGOOGILINE KIRJANDUS
TALLINN 1941

1. Lause ja sõna.

1. Kooliteel.

Aino ja Liisi on õed. Nad lähevad kooli. Aino on vanem. Ta kannab ka Liisi mappi. Sealt tuleb Ants. Tal on raamatud ranitsas. Tuleb veelgi lapsi. Sammutakse rõõmsalt koolimaja poole.

Märkus. Antud jutus on 8 lauset. Esimene lause on: Aino ja Liisi on õed. Neljas lause on: Ta kannab ka Liisi mappi. Viimases lauses on neli sõna.

2. Loen antud lauseid. Panen tähele, mis-suguse sõna lugemisel hääl langeb esimeses, teises ja kolmandas lauses.

Lapsed ruttavad.

Lapsed ruttavad kooli.

Lapsed ruttavad kooli õppima.

Lause viimase sõna lugemisel hääl langeb ja selle järel tehakse **peatus**. Kirjutamisel see peatus märgitakse **punktiga**.

3. Kirjutan lünka nõutava sõna jutust.
Panen lause lõppu punkti.

Kes ma olen?

Olen tubli jookaja. Kuulen hästi. Mu haistmine on väga terav. Olen truu inimesele. Aitan valvata maja ja hoida karja.

Kes ma olen?

Olen tubli

Kuulen Mu haist-

mine on väga

Olen truu

Aitan valvata maja ja

hoida

4. Kirjutan lünka nõutava sõna jutust.

Õudne elukas.

Tiiu mängis õues. Sinna lendas süsimust lind. See kraaksus koledasti. Tiiuke kohkus. Kes küll võis olla too õudne must elukas?

Õudne elukas .

Tiiu õues .

Sinna süsimust

lind . See ko-

ledasti . Tiiuke kohkus .

Kes küll võis olla too

õudne must ?

5. Kirjutan lünka nõutava sõna jutust.

Võidujooks.

Ilmar, Helle ja Juta jooksid võidu. Jooks algas Miku talu juurest. Joosti mööda maanteed. Võitis Juta. Võitja rõõmustus väga.

Võidujooks.

Ilmar, Helle ja Juta
võidu. Jooks
algas talu juurest.
Joosti maanteed.
Võitis Juta. rõõ-
mustus väga.

6. Kirjutan antud sõnade hulgast ainult klassis olevate esemete nimed. Pealkirjaks —

Esemeid meie klassis.

Tahvel, tangid, pink, kiisk, ader, ahven, vasar, raamat, luts, sirp, kriit, haug, reha, luge-mik, angerjas, kirves, joonlaud, viidikas, naas-
kel, tindipott, särg, käru, vihik, koger.

Näidis: Tahvel, pink, ...

7. Kirjutan eelmises ülesandes antud sõ-
nade hulgast kõik tööriistade nimed. Pealkir-
jaks —

Tööriistu.

8. Kirjutan eelmises ülesandes antud sõ-
nade hulgast kõik kalade nimed. Pealkirjaks —

Kalu.

9. Kirjutan antud sõnade hulgast ainult
loomade meelitusnimed.

Lambake, lammas, siga, seake, vasikas, vasi-
kake, kukk, kukeke, varsake, varss, kass, kas-
sike, kanake, kana, hani, haneke, talleke, tall,
koerake, koer, kutsikas, kutsikake, hobuseke,
hobune.

Loomade meelitusnimed.

Lambake, . . .

10. Loen vaikselt kõik laused mitu korda läbi. Kirjutan ainult need laused, milledes kõneldakse sügisest. Pealkirjaks —

Lauseid sügisest.

I

Aedades koristatakse juurvilja.
Lapsed hakkasid lumimeest ehitama.
Puude all on kirju lehevaip.
Tuul on õunu maha ajanud.
Juba vuhisesid lumekuulid.
Rändlinnud lahkuvad meilt.

II

Lõbusad lapsed ruttavad kelgumäele.
Linnud lendavad soojale maale.
Alatasa tibutab vihma.
Jõgesid ja järvi katab paks jää.
Puudele pannakse liimivööd ümber.
Siin ja seal võetakse kartuleid.

11. Koostan mõttelt õigeid lauseid. Selleks valin igast veerust ainult ühe sobiva sõna. Algan iga lause suure tähega ja panen iga lause lõppu punkti.

I

hobune	laul b	töötoas
lind	tao b	tallis
sepp	õmble b	pesuköögis
pesija	hirnu b	puuris
rätsep	pese b	sepikojas

Näidis: Hobune hirnub tallis.

II

riideid	lõigatakse	no ga
leiba	puhastatakse	harja ga
puid	triigitakse	rau ga
pesu	raiutakse	koti ga
teri	pestakse	kirve ga
vett	veetakse	seebi ga
nägu	kantakse	vaadi ga

Sõnadega väljendatud lõpetatud mõte on lause.

12. Vaatlen antud lauseid.

Harilik jutustav lause	Vanasõna
Parem king pigistas poisikese jalga.	Iga king vajutab oma jalga.
Mari oli magus kui maasikas.	Iga mari pole maasikas.
Siga pandi kotti.	Ega siga kotis osteta.
Ilm oli külm, seepärast lisati puid ahju.	Ilma ei saa soojaks kütta.

13. Kirjutan antud lausete hulgast ainult vanasõnu.

Kuidas mees, nõnda palk.
Rataste mürin mattis kõik hääled.
Kuri keel on teravam kui nuga.
Vankril on neli ratast.
Aega ei või rahaga osta.
Ei riie meest ehi, mees ehib riidet.
Leevike on punase kõhuga.
Pettusel on lõhkine kuub.
Mida vaiksem tuul, seda lähem torm.

2. Silp.

14. Vaatlen sõnu antud vanasõnades.

Tü-hi kott ei sei-sa püs-ti.

Hä-da a-jab här-ja kae-vu.

Kõik kau-nad ei kas-va-ta te-ri.

Sõnad jagunevad kõnelemisel osadeks. Need osad on silbid.

15. Loen antud silbid sõnadeks.

ka
mu
ni
li
sõ

na

ba

lu

sin

ge

ja
ri
ru
sin
le

ma

16. Kirjutan üles, missuguse sõna lapsed hüüdsid.

Siina viskas rätiku Ruudile ja hüüdis: löök.
Ruudi püüdis rätiku kinni ja hüüdis: la. Leida
püüdis rätiku kinni ja hüüdis: ne.

17. Kirjutan punktjoone asemele nõutava silbi. Silpide vahele tõmban sidekriipsu.

vi- . . .		o- . . .		ko- . . . -ma
nu- . . .		mä- . . .		ja- . . . -ma
lu- . . .		ra- . . .		lu- . . . -ma
tu- . . .		kün- . . .		pu- . . . -ma
pa- . . .		koo- . . .		ha- . . . -ma
ra- . . .		saa- . . .		ke- . . . -ma
ja- . . .		kai- . . .		kü- . . . -ma

(viga, nuga, luba, tuba, pada, rada, jagu; okas, mätas, ratas, kungas, koobas, saabas, kaigas; koguma, jagama, lubama, punuma, harima, kerima, küsima)

Näidis: vi-ga, nu-ga

3. Häälik ja täht.

18. K-o-e-r.

K-o-e-r o-n u-s-t-a-v v-a-l-v-u-r. P-ä-e-v-a-l
p-u-h-k-a-b t-a. P-i-m-e-d-a-s a-g-a p-e-a-b
v-a-h-t-i. K-o-e-r-a m-a-g-u-s-a-m t-o-i-t o-n
k-o-n-t.

Antud jutuke koosneb pealkirjast ja neljast lausest. Esimeses lauses on 4 sõna. Sõnas „ustav“ on 5 häälikut. Häälikud märgitakse kirjas tähtedega. Tähed on suured ja väikesed.

Kõik tähed kindlas järjekorras moodustavad tähestiku.

Eesti tähestik on järgmine:

**A, a, B, b, D, d, E, e, G, g, H, h, I, i, J, j,
K, k, L, l, M, m, N, n, O, o, P, p, R, r, S, s,
T, t, U, u, V, v, Õ, õ, Ä, ä, Ö, ö, Ü, ü.**

19. Kirjutan mälu järgi kõik 23 suurt tähte. Pealkirjaks — **Suured tähed.**

20. Kirjutan antud nimed tähestikulises järjekorras.

1. Ilmar, Oskar, Valter, Jüri, Ants, Rein, Lembit, Kaljo.

2. Maret, Ella, Juta, Laine, Asta, Vaike, Helle, Tiiu.

3. Vanatalu, Hirv, Tammik, Lubi, Kallas, Maru, Aland, Pihlo.

4. Kasvand, Taagepera, Vooremäe, Perandi, Aloe, Rae, Sirge, Lõhmus.

21. Kirjutan lugemikust 15 **h**-tähega algavat sõna. Pealkirjaks —

H-täht sõna algul.

Näidis: Helga, hommik, ...

22. Kirjutan **g**, **b** ja **d** sõna algul värvilise pliatsiga.

1. Viissada grammi on pool kilo.

2. Grupp poisse võimles õues.

3. Baromeeter näitas vihma. X

4. Auto tarvitab bensiini.
5. Koolis valitsegu hea distsipliin.
6. Meie külast sõitsid delegaadid linna.

Mõnedes teistest keeltest võetud sõnades kirjutatakse sõna algul **g, b, d**.

23. Kirjutan antud sõnade hulgast **k, p, t**-ga algavad sõnad ühte veergu ja **g, b, d**-ga algavad sõnad teise veergu.

Direktor, kalender, gaasimask, grupp, plaan, kommunist, geograafia, doktor, tiisikus, proov, trükk, grammatika, treial, diktatuur, partei, demonstratsioon, baas, klubi, brigaad, pilet.

Näidis:

Sõna algul k, p, t	Sõna algul g, b, d
kalender	gaasimask

24. Kirjutan jämendatult trükitud tähed värvilise pliiatsiga.

1. Dokumendid pandi port**f**elli.
2. Sms Vorošilov on Punaarmee kangelasi.
3. Tšervoonets on kümme rubla.
4. Õpetlane uuris **z**ooloogiat (loomateadust).
5. Pioneer sirvis **ž**urnaali.
6. Punaväelane juhtis auto garaa**ž**i.

Peale eespool antud tähtede tarvitatakse teistest keeltest võetud sõnades veel järgmisi võõrtähti: **f, š, z, ž.**

4. Sõnade seos lauses.

25. Vaatlen järgnevaid lauseid.

I

Rõõmsad lapsed ruttasid kooli.

Kes ruttasid?

Ruttasid **kuhu**?

Missugused lapsed?

Lapsed ruttasid.

Ruttasid **kooli**.

Rõõmsad lapsed.

II

Andres kandis õe ranitsat.

Kes kandis?

Kandis **mida**?

Kelle ranitsat?

Andres kandis.

Kandis **ranitsat**.

Õe ranitsat.

Lauses on iga sõna seotud mõne teise sõnaga.

26. Kirjutan küsimuste taha teineteisega seotud sõnad.

I

Ema askeldas avaras köögis.

Kes askeldas?
Askeldas kus?
Missuguses köögis?

II

Väike Liine kooris kartuleid.

Kes kooris?
Kooris mida?
Missugune Liine?

27. | Seon sõnu nõnda, et saan mõttelt õiged laused. Algan lause suure algustähega ja panen lause lõppu punkti.

hobune	hobused
koer	koerad
tall	talled
kukk	kuked
vares	varesed
varblane	varblased

(hirnub, hirnu**vad**, haugu**vad**, haug**ub**, määgi**vad**, määgi**b**, laulab, laula**vad**, kraak**uvad**, kraak**sub**, sirts**ub**, sirtsu**vad**)

Näidis: Hobune hirnub.

28. Vaatlen sõnade sidet lausetes. Ühtlasi panen tähele jämendatult trükitud sõnu.

I

1. Karvanäss haukus.	1. Kes haukus?
2. Karvanäss haukus .	2. Mida tegi karvanäss?
3. Karvanäss haukus õues .	3. Kus haukus karvanäss?
4. Karvanäss haukus valjusti õues.	4. Kuidas haukus karvanäss õues?
5. Karvanäss haukus ennest valjusti õues.	5. Millal haukus karvanäss valjusti õues?

II

1. Ants sõidab. ✕	1. Kes sõidab?
2. Ants sõidab .	2. Mida teeb Ants?
3. Väike Ants sõidab.	3. Missugune Ants sõidab?
4. Väike Ants sõidab linna .	4. Kuhu sõidab väike Ants?
5. Väike Ants sõidab homme linna.	5. Millal sõidab linna väike Ants?
6. Väike Ants sõidab homme vana-
isaga linna.	6. Kellega sõidab homme linna väike Ants?

29. Kriipsutan alla teises veerus õige sõna, mis vastab jämendatult trükitud sõnale.

I

1. Kes ruigasid?	1. Põrsad ruigasid.
2. Mida tegid põrsad?	2. Põrsad ruigasid.
3. Missugused põrsad ruigasid?	3. Tillukesed põrsad ruigasid.
4. Kus ruigasid tillukesed põrsad?	4. Tillukesed põrsad ruigasid õues.

II

1. Kes tõi?	1. Poiss tõi.
2. Mida tegi poiss?	2. Poiss tõi.
3. Mida tõi poiss?	3. Poiss tõi puid.
4. Kuhu tõi poiss puid?	4. Poiss tõi puid kööki.
5. Missugune poiss tõi puid kööki?	5. Hoolas poiss tõi puid kööki.

1. Kes laulis?	1. Kukk laulis.
2. Mida tegi kukk?	2. Kukk laulis.
3. Kelle kukk laulis?	3. Meie kukk laulis.
4. Millal laulis meie kukk?	4. Meie kukk laulis ennest.
5. Kus laulis ennest meie kukk?	5. Meie kukk laulis ennest õues.
6. Kuidas laulis ennest õues meie kukk?	6. Meie kukk laulis ennest õues valjusti.

30. Valin sulgudest lausete kirjutamisel ainult ühe sõna. Kirjutan jutukese ilma sulgudeta.

Vaateakna taga.

Vaateakna taga seisis palju (lapsed, lastel, lapsi). Nende hulgas oli ka Liisi oma venna (Atsile, Atsil, Atsiga). Tüdrukule meeldisid (aknale, aknal, aknaga) nukud. Ta vennale meeldis aga (kiikhobuse, kiikhobu, kiikhobusel).

Näidis:

Vaateakna taga seisis palju lapsi.

31. Muudan sulgudes oleva sõna nõnda, et see ühes antud teiste sõnadega moodustab lause.

(Vabrik) vile puhub.

(Vabrik) tehakse masinaid.

(Masin) kiirendavad tööd.

(Kolhoos) toodi uus traktor.

(Traktor) künti maa üles.

(Ants) isa on traktorist.

Näidis: Vabriku vile puhub.

32. Valin sulgudest lausete kirjutamisel ainult ühe sobiva sõna. Kirjutan jutu sulgudeta.

I

Jukul mustad käed.

Esimesel (tunnil, kevadel) vaadati õpilaste puhtust. Kõigil olid (väikesed, ilusad, puhtad) käed. Ainult Juku oli see, kellel olid (juuksed, käed) pesemata. Poisil oli enesel nii häbi, et läks (kõrvuni, kaelani) punaseks.

Laste suur rõõm.

Tädi tõi Ainole ja Heinole kaks (lahket, väikest) kodujänest. Alguses olid (loomakesed, linnukesed) arad. Mõne (aasta, tunni) pärast nad sõid juba laste käest kapsalehti. Küll olid nüüd lapsed (kurvad, rõõmsad)!

33. Koostan lauseid: See ja too.

See ja too.

vana — uus	paks — õhuke
kerge — raske	kõrge — madal
pikk — lühike	must — valge
märg — kuiv	laisk — virk
hoolas — hooletu	sõbralik — tige

Näidis: See raamat on vana, aga too raamat on uus.

34. Koostan suuliselt lauseid, milledes on alljärgnevaid sõnu.

I

Kuidas koduloomad kasu toovad.

liha, muna, piim, rasv, nahk, sarv, vill, karvad, harjased, . . .

II

Missugused on söögid ja joogid.

värske, magus, hapu, mage, kibe, mahlakas, kuiv, rasvane, lahja, pehme, kõva, . . .

5. Alus ja öeldis.

35. Vaatlen järgnevaid lauseid.

Alus	Öeldis
Isa (kes?)	töötab (mida teeb?)
Juku (kes?)	õpib (mida teeb?)
Lamp (mis?)	põleb (mida teeb?)
Küünal (mis?)	kustus (mida tegi?)
Järv (mis?)	kohises (mida tegi?)

Alus väljendab tegijat.

Ta vastab küsimustele: kes?
mis?

Öeldis näitab aluse tegevust.

Ta vastab küsimustele: mida teeb? mida tegi? jne.

36. Leian aluse ja öeldise järgnevais lauseis.

Koolis.

Kell heliseb. Müra vaikib. Õpetaja ilmub. Tund algab. Lapsed arvutavad. Tund lõpeb. Õpilased väljuvad.

37. Võrdlen antud lauseid ja jälgin jämen-
datult trükitud küsimusi.

Koer (**kes?**) on tark loom.

Koerad (**kes?**) on targad loomad.

Jänes (**kes?**) on arg.

Jänesed (**kes?**) on arad.

Kuut (**mis?**) oli puhas.

Kuudid (**mis?**) olid puhtad.

Võrk (**mis?**) oli uus.

Võrgud (**mis?**) olid uued.

Elavate asjade kohta küsitakse:

kes?

Eluta asjade kohta küsitakse:

mis?

38. Kirjutan sulgudesse küsimuse **kes?** või **mis?**

1. Sügis () on käes.
2. Tuuled () puhuvad.
3. Kraavides vuliseb vesi ().
4. Kured () lendasid lõuna poole.
5. Päike () ei kõrveta enam.
6. Aednik () askeldab aias.
7. Lapsed () ei mängi enam õues.

Näidis:

1. Sügis (mis?) on käes.

39. Kirjutan lünka sobiva aluse. Sõnu valin alt sulgudest. Algan lause suure algustähega.

Vanasõnu.

1. koolitab inimese targaks.
2. ajab härja kaevu.
3. Tühi ei seisa püsti.
4. Iga ei too vihma.
5. Teine peseb teist.
6. Teine tunneb teist.

(pilv, häda, koer, käsi, aeg, kott)

Näidis: Aeg koolitab inimese targaks.

40. Kirjutan lünka sobiva öeldise. Sõnu valin alt sulgudest. Lause lõppu panen punkti.

Sügis on käes.

Päevad Ööd Ilmad
Puude lehed Lilled Rändlin-
nud soojale maale. Vihmasajud
teed poriseks.

(pikenevad, lühenevad, lendavad, muu-
davad, närtsivad, koltuvad, jahenevad)

41. Võrdlen antud lauseis öeldist.

Öeldis on ainsuses	Öeldis on mitmuses
Laps mängib.	Lapsed mängivad.
Õpilane loeb.	Õpilased loevad.
Tööline ruttas.	Töölised ruttasid.
Mees saagis.	Mehed saagisid.

Kui alus on ainsuses, siis on ka
öeldis ainsuses.

Kui alus on mitmuses, siis on ka
öeldis mitmuses.

42. Võrdlen antud lauseid.

Lauses on ainult alus ja öeldis	Lauses on peale aluse ja öeldise veel teisi sõnu
Koer haukus. Juku tuli. Mets mühises.	Vihane koer haukus õues. Väike Juku tuli koo- list. Põline mets mühises tormi ajal.

43. Laiendan antud lauseid nõnda, et igasse lausesse lisan mõne uue sõna.

1. Aino mängis.
2. Kukk laulis.
3. Kaljo jooksis.
4. Elsa võttis.
5. Ema pani.

Näidis:

1. Väike Aino mängis õues.

44. Vaatlen antud lauseid.

Laused ei moodusta juttu	Samad laused moodustavad jutu
Ka Malle on hoolas tööline.	Kätte on jõudnud sügis.
Kätte on jõudnud sügis.	Võetakse siin ja seal kartuleid.
Ta tassib kartuleid koti juurde.	Ka Malle on hoolas tööline.
Võetakse siin ja seal kartuleid.	Ta tassib kartuleid koti juurde.

45. Vaatlen antud näidiseid.

Pealkiri	Lause
Tark koer.	Mõni koer on väga tark.
Varblane.	Selles lookeses jutustatakse varblasest.
Käbi ja känd.	Käbi ei kuku kännust kaugele.

46. Otsin lugemikust pealkirju.

47. Kirjutan antud laused niisuguses järjekorras, et saan jutu. Ühtlasi leian lauseis öeldise.

I

Tule tagasi!

Ühel päeval kadus tibuke ära.

See munes lapsukesele suuri mune.

Tule tagasi, lapsukese kena kanake!

Tillukesel Jutal oli kena kanake.

II

Ära ole kuri!

Teel tuli talle vastu naabri Irmil.

See hakkas larinal haukuma.

Koerake, ära ole nii kuri!

Väike Olev ruttas kooli.

48. Jätkan suuliselt antud jutuke si nelja-
viie lausega.

I

Kiikumas.

Maiel on aias tore kiik. Ta käib seal sageli
kiikumas.

II

Sügisel.

Päike ei paista enam soojasti. Linnukesed
lendavad ära. Vihma sajab rabinal.

6. Kirjavahemärke.

Küsi- ja hüüumärk.

49. Vaatlen antud lauseid.

I

Jutustav lause	Küsilause
Tiiuke läks koju.	Kas Tiiuke läks koju?
Lammas annab villa.	Mida annab lammas?
Mesilane nõelab valusasti.	Kuidas nõelab mesilane?

Pea meeles! Jutustava lause lõppu pannakse **punkt**.

Küsilause lõpul on **küsimärk**.

Jutustav lause	Hüüdlause
Tiiuke istus ja mõtles.	Tiiuke, tule ometi koju!
Virve mängis õues.	Virve, tule siia!
Võti oli kadunud.	Näe, võti on siin!
Lapsed hüppasid.	Küll oli aga tore hüpata!

Pea meeles! Hüüdlause lõpul on **hüüumärk.**

50. Kirjutan ülesandest enne kõik küsilauseid, siis kõik hüüdlauseid.

I

1. Aino, tule tuppa! 2. Aino, kus sa oled?
3. Aino läks tuppa. 4. Kas Juku on toas?
5. Juku, tule siia! 6. Juku läks aeda.

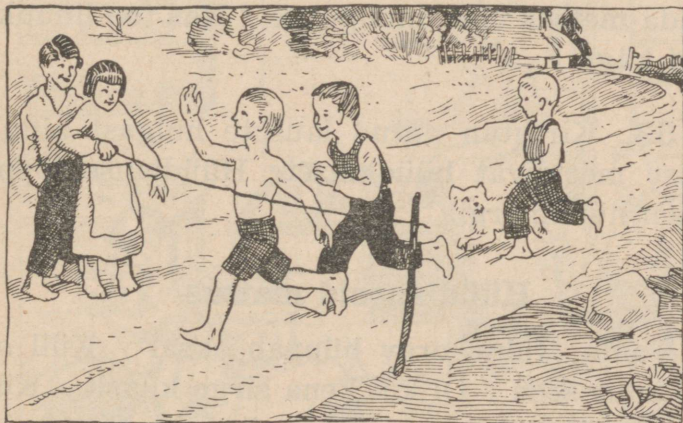
II

1. Muri, ära ole kuri! 2. Kas teie koer Muri on ka kuri? 3. Meie Muri on tõesti kuri koer. 4. Kus on Ponku? 5. Ponku, ruttu siia! 6. Ponku jooksis Peedu juurde.

51. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Võidujooks.

Kuhu läksid lapsed võidu jooksmas? Kes sai alguses jooksjalist kõige ette? Kes aga jõudis

vahepeal Lembitule järele? Lõpujoonele tuli aga siiski kes? Kus jooksis samal ajal väike Rein oma Tuksiga?

52. Kirjutan antud lausete hulgast ainult seitse meeldivat küsilause. Küsilause lõppu panen küsimärgi.

Küsilauseid metsas.

Kas sa tead selle lille nime / Mis loom see on / Kas sa leidsid juba mõne seene / Mis puu see on / Emake, kas tohib süüa neid marju / Kas see mari on mürgine / Kes seal siristab nii ilusasti / Mis marjad need on / Kas sa siis ei näe oravat / Kas sellest puust saab teha vibu / Kuhu see teerada viib / Kas siin metsas polegi sipelgapesi / Kas see ongi rohutirts / Miks ei panda metsas üles linnupuure / Kas too linnuke oligi kägu /

53. Kirjutan antud lausete hulgast ainult seitse meeldivat hüüdlause. Hüüdlause lõppu panen hüüumärgi.

Hüüdlauseid metsas.

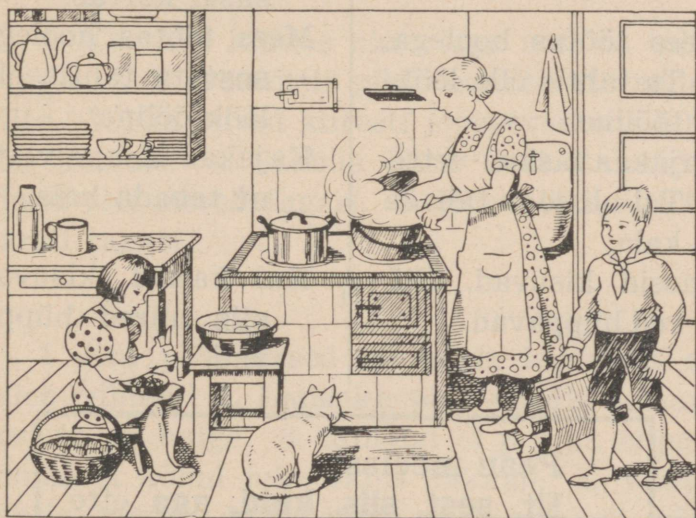
Vaata, Juku, orav hüppab oksal / Küll on aga suur seen / Oi kui kena sirge kuusk / Küll on siin sügav kraav / Tulge siia, siin on seeni / Küll oli magus mari / Küll on suur känd / Küll on aga jäme puu / Vaadake, mäherdune imelik putukas / Tulge siia, siin on marju / Vaadake,

kui toredasti liiguvad puude ladvad / Milline
ilus linnuke / Küll on aga metsas tore olla /
Ruttu, ruttu siia / Vaadake, seal jookseb jänku /
Tulge siia /

54. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates
antud küsimustele.

Ema aitamas.

Kuhu ruttasid lapsed pärast koolitööd? Kes
tassis puid kööki? Ja kes tegi tule pliidi alla?

Mida tegi väike Mall? Kuidas valmis õhtusöök?
Mis maitset kõigile hästi?

Koma lauses.

55. Vaatlen antud lauseid.

Lausete vahel on punkt	Lausete vahel on koma
Jaan tahtis kisen- dada. Ta hääl jäi kurku kinni.	Jaan tahtis kisen- dada, aga ta hääl jäi kurku kinni.
Maja näis olevat vana. Ta oli siiski korras.	Maja näis olevat vana, kuid ta oli siiski korras.
Mees töötas hoolega. Ta tahtis olla löök- tööline.	Mees töötas hoolega, sest ta tahtis olla lööktööline.
Kajakas laskus vette. Tal oli soov tabada kala.	Kajakas laskus vette, et tabada kala.
Kassid kisuvad. Hii- red hüppavad.	Kui kassid kisuvad, siis hiired hüppa- vad.

Pean meeles!

Et, sest, siis, kuid, aga ette
pannakse koma, kui need sõnad
seovad lause osi.

56. Panen igas antud lauses ühe koma, nagu see on nõutav.

I

1. Aino jooksis suure õhinaga **et** jõuda õigeaks ajaks kooli. 2. Antsule osteti uued saapad **sest** vanad olid juba väga kulunud. 3. Kui varesed õhtul vaaguvad **siis** läheb ilm halvale. 4. Haige uinus viivuks **kuid** ärkas jälle. 5. Helga oli tööst veidi väsinud **aga** ta ei kõnelnud sellest.

II

1. Koerake kiunus ukse taga sest ta tahtis tупpa. 2. Virve võttis pildiraamatu et vaadata pilte. 3. Kui pilved kiiresti jooksevad siis läheb ilm kuivale. 4. Saabus õhtu kuid kalurid ei olnud veel merelt tagasi. 5. Heino läks aga tuli varsti tagasi.

III

1. Kui pääsukesed madalalt lendavad siis tuleb vihma. 2. Lapsuke pidi voodis lamama sest ta oli haige. 3. Millalgi ei pea sa niipalju sööma et kõhul juba valus hakkab. 4. Vanake tahtis rutata kuid jalad ei kuulunud sõna. 5. Eideke katsus lugeda pojapoja kirja aga haiged silmad ei lubanud tal seda teha.

57. Kirjutan antud poolikud laused lõpetatult.

I

1. Mindi kiiresti, **et**
2. Virve ruttas, **sest**
3. Vello jooksis aeda, **kuid**
4. Kui kell lõi kuus pauku, **siis**
5. Juku lahkus toast, **aga**

II

1. Avati aken, **et**
2. Kui vanaema tuli tuppa, **siis**
3. Maret pidi voodisse jääma, **sest**
4. Vanake tahtis minna laadale, **kuid**
5. Mees püüdis magama jääda, **aga**

Kuidas lühendan sõnu.

58. Vaatlen antud sõnade lühendeid.

I

lp. = lugupeetud
nr. = number
p.-ag. = postiagen-
tuur.
pk. = postkast

stj. = saatja
tn. = tänav
v. a. = väga austatud
õp. = õpetaja
õpil. = õpilane

mi-nut = min.
 se-kund = sek.
 tei-si-päev = teisip.
 tah-vel = tahv.
 ta-bel = tab.
 sün-di-nud = sünd.
 sur-nud = surn.
 sep-tem-ber = sept.

pe-re-kond = perek.
 um-bes = umb.
 ok-too-ber = okt.
 nä-dal = näd.
 Aino = A.
 Jaan = J.
 Helga = H.
 Peeter = P.

Pea meeles! Lühend lõpetatakse silpi algava kaashäälikuga. Nimede lühendamisel kirjutatakse nime esimene täht.

59. Kirjutan õiges järjekorras kõik kaasteistkümmend kuunime lühendatud kujul.

Kuunimed.

Märts, detsember, jaanuar, aprill, juuni, august, november, veebruar, mai, juuli, september, oktoober.

Jaan., veebr., . . .

60. Kirjutan kõik nädalapäevad lühendatud kujul.

61. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Vaateaken.

Kes peatusid ühe vaateakna juures? Missuguseid mänguasju nägid nad aknal? Kellel olid sabad rõngas? Kes hoidis suurt vitsakimpu

käes? Missugust mänguasja igatses endale väike Tiiu? Kes aga hoidis sõrme suus ja ei osanud endale veel midagi soovida?

7. Liitsõna.

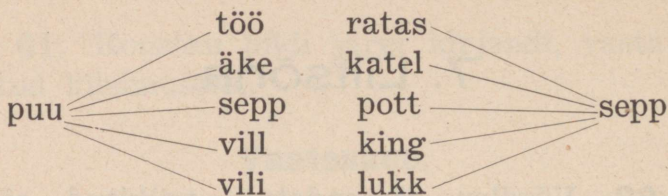
62. Võrdlen jämendatult trükitud sõnu antud lauseis.

Lihtsõna	Liitsõna
Tore maja paistis eemalt.	Koolimaja paistis eemalt.
Mõned väikesed lapsed jooksid õues.	Mõned koolilapsed jooksid õues.
Juku uuris ilusat pilti .	Juku uuris piltpostkaarti .

Liitsõna koosneb kahest või rohkemast sõnast.

Liitsõnal on omaette iseseisev tähendus.

63. Ühendan antud sõnad liitsõnadeks.

64. Ärakirjutamisel kriipsutan alla liitsõnad.

argpüks jänes

kriimsilm hunt

hiirekuningas kass

mesikäpp karu

vargapoiss varblane

kannusjalg kukk

lestajalg hani

kõrgejalg kurg

Küsimus. Miks ülesandes antud loomi ja linde niiviisi nimetatakse?

65. Võrdlen veel jämendatult trükitud sõnalõppe antud sõnades.

Lihtsõna	Liitsõna
targale koerale ilusad linnud väikeste nugade kõrgesse puusse suurest kastist	hundikoerale laululinnud taskunugade kuusepuusse raudkastist

Liitsõnas muutub ainult viimane sõnaosa: hundikoerale, hundikoeral, hundikoeraga jne.

66. Ärakirjutamisel leian antud palast kõik liitsõnad. Ühtlasi lahutan liitsõna osad püstkriipsuga.

Linnuke.

Ühel talvehommikul lendas Heljo aknale linnuke. Rind oli tal tumepunane, aga ise oli ta hall. Heljo avas õhuakna ja viskas talle leivapalukesi. Kui linnuke oli söönud, lendas ta õunapuule otsa.

Näidis: Ühel talve|hommikul...

67. Vaatlen järgmiste liitsõnade õigekirjutust.

koera	+	klutt	=	koera klutt
hundi	+	kutsikas	=	hundi kutsikas
tindi	+	pott	=	tindi pott
puhke	+	päev	=	puhke päev
küla	+	tädi	=	küla tädi
taga	+	tuba	=	taga tuba

Pea meeles!

Liitsõnu moodustatakse liitsõnadest.

Liitsõnu kirjutatakse nii nagu liitsõnu, milledest liitsõna koosneb.

68. Moodustan antud liitsõnadest liitsõnu. Liitsõnu kirjutan nii nagu liitsõnu, milledest liitsõna koosneb.

õue	+	koer	=	õue koer
elu	+	koht	=	
talve	+	kuu	=	
kooli	+	poiss	=	
piima	+	pudel	=	
suve	+	päev	=	
tüki	+	töö	=	
taeva	+	täht	=	
kõrva	+	tagune	=	

69. Kriipsutan alla kõik liitsõnad.

1. kõrge puu, kuusepuu, ilus puu.
2. hall lind, laululind, rändlind.
3. puhkepäev, külm päev, talvepäev.
4. ilus hommik, oktoobrihommik, külm hommik.
5. selge öö, septembriöö, suveöö.
6. porine kuu, aprillikuu, kevadekuu.

70. Koostan suuliselt lauseid, milledes on eelmises ülesandes antud liitsõnu.

71. Leian oma lugemikust 12 liitsõna. Ühtlasi lahutan liitsõna osad püstkriipsuga. Pealkirjaks —

Liitsõnu.

72. Ära kirjutamisel kriipsutan alla liitsõnad.

Oktoobrirevolutsioon.

Kahekümne viiendal oktoobril tuhande üheksasaja seitsmeteistkümnendal aastal toimus Venemaal suur Oktoobrirevolutsioon. Revolutsiooni juhtis kommunistlik partei seltsimees Lenini ja Staliniga eesotsas. Nüüd on vabrikud ja maa tööliste ja talupoegade päralt. Nüüd on töölised ja talupojad vabad.

8. Häälikutest ja tähtedest.

Täis- ja kaashäälik.

73. Tõmban jämendatult trükitud tähtedele kriipsu alla või kirjutan nad värvilise pliiatsiga.

1. Kõrtest kubu korjatakse.
2. Häda õpetab inimese targaks.
3. Iga vili on omal ajal küps.
4. Mölder jahvatab veskis teri.

Häaldan täie häälega:
a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü.
Pean meeles! Antud häälikud
on **täishäälikud.**

74. Tõmban jämendatult trükitud tähtedele kriipsu alla või kirjutan nad värvilise pliiatsiga.

Kodus.

Isa istub laua taga ja loeb ajalehte. Ema koorib köögis kartuleid. Väike Paul õpib laulusalmi. Kell tiksus. Ahju taga magab kass ja lööb unes nurru. Tuul aga ulub maja ümber.

Vaatlen antud häälikuid:

b — be, **d** — de, **g** — ge, **h** — ha,
j — jot, **k** — ka, **l** — el, **m** — em,
n — en, **p** — pe, **r** — er, **s** — es,
t — te, **v** — ve.

Pean meeles! Antud häälikud on **kaashäälikud**.

75. Vaatlen antud tabelit.

Sõna	Täishäälikud	Kaashäälikud
isa	i, a	s
ema	e, a	m
õde	õ, e	d
perekond	e, e, o	p, r, k, n, d
sugulane	u, u, a, e	s, g, l, n

76. Märjind täis- ja kaashäälikud. Selleks koostan eelmises ülesandes antud tabeli.

1. sirp, vasar, ader, kirves, käru, reha, pintsel, tangid.

2. puder, sepik, vorst, kartul, liha, sink, leib, sült.

3. paber, sulg, tint, pinal, ajaleht, atlas, lugemik, ranits.

77. Kriipsutan alla nende täishäälikute märgid, mis on ühised igas reas.

1. Amet, kapten, kangelane.

2. Lendur, konduktor, kangur.

3. Kaloss, kinnas, palitu, kasukas.

4. Kirves, sirp, labidas, pintsel.

5. Võti, möla, nõel, sõrmkinnas.

Näidis: Amet, kapten, kangelane.

78. Kriipsutan alla nende kaashäälikute märgid, mis on ühised igas reas.

1. Kael, käsi, nahk, rusikas, otsmik.

2. Õlg, selg, suulagi, jalg, nägu.

3. Raamat, mapp, lugemik, eksam, mälu.

4. Ranits, tint, sõnastik, õpilane, vahetund.

5. Sai, sink, supp, sool, moos.

79. Kriipsutan alla **k, p, t** sõna algul.

Kuri **k**oer **k**aitseb **k**õige **p**aremini **k**arja.
Teine **k**oer tunneb **t**eist. **T**eine **k**äsi **p**eseb **t**eist.
Tublil **t**ööl **k**äib **k**asu **k**annul. **T**akka **t**uleb **t**ar-
gem. **P**aha **k**eel **t**õstab **t**üli. **P**oris **p**üherdab
pisike **p**õrsas. **K**aunis **k**ask **k**asvab **k**oplis.

Pean meeles! K, p, t kirju-
tatakse sõna algul.

80. Kirjutun õiges järjekorras ainult küsi-
mused antud lausetele.

Kuri koer.

Kohavast **k**uusikust **k**argas **k**uri **k**oer **K**us-
tikese **k**allale.

Kustike **k**isendas **k**oledasti.

Kerise **K**aarel **k**uulis **K**ustikese **k**isa.

Kohe **k**ihutas **K**erise **K**aarel **k**oera **k**uusi-
kuse.

Kuidas **k**isendas **K**ustike?

Kuhu **k**ihutas **K**erise **K**aarel **k**oera?

Kes **k**uulis **K**ustikese **k**isa?

Kust **k**argas **k**uri **k**oer **K**ustikese **k**allale?

Kaksiktäishäälik.

81. Kriipsutan alla jämendatult trükitud täishäälikute märgid.

1. **Kõik kaunad ei** kasvata teri.
2. **Nõuga** tehakse enam **kui jõuga**.
3. **Amet ei** küsi **leiba**.
4. Ülekohus **ei seisa** kotis.
5. **Laenuleib ei** kesta **kaua**.

Pean meeles!

Sõnades **kaunad**, **nõuga**, **leiba** jne. hääldame kõrvutiolevaid täishäälikuid ühe hingamistõukega. Täishäälikühendid **au**, **õu**, **ei** jne. on kaksiktäishäälikud.

82. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud sõnu antud lauseis. Kirjutan kaksik-
täishäälikud jämendatult trükitud ja silbitatud
sõnades värvilise pliatsiga.

Ühe **koe-ra** nimi oli
Muri.

Mine ja too pang
kae-vu juurest!

Mängijad tulid nähta-
vale **sau-na** tagant.

Nutt on **nae-ru** vend.

Talus oli kolm
koe-ra.

Pang kukkus **kae-vu**.

Metsatöölised rutta-
sid **sau-na**.

Oh seda **nae-ru**, mis
seal küll oli!

Pean meeles!

Kaksiktäishäälikus kirjutatakse
iga täishäälik ühe tähega.

Sõnade poolitamisel kaksik-
täishäälikuid ei lahutata.

83. Kriipsutan alla kaks kõrvoolevat ise-
sugust täishäälikut või kirjutan nad värvilise
pliatsiga.

Sepikojas.

Kord sattus Heino sepikotta. See oli suitse-
nud ja must. Sinna oli toodud vanu rattaid ja
palju muid asju parandada. Heino vaatas tüki
aega, kuidas sepp rauda tagus ja õpipoiss lõõtsa
tõmbas.

84. Kirjutan ainult küsimused, kuid õiges
järjekorras. Ühtlasi kriipsutan alla kaksiktäis-
häälikud. Loen enne jutu ja küsimused hooli-
kalt läbi.

Liumäel.

1. Lapsed läksid liumäele.
2. Suure kilkamisega sõideti mäest alla.
3. Lumi tuiskas lausa üle pea.
4. Õhtul mindi koju punaste põskedega.

Millal mindi koju punaste põskedega?

Kes läksid liumäele?

Mis tuiskas lausa üle pea?

Kuidas sõideti mäest alla?

Lühike ja pikk häälik.

85. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud täishäälikuid silbitatud sõnades.

Muri, ära ole **ku**-ri!

Traktor sõitis **kuu**-ri.

Ku-ri — täishäälik **u** on lühike.

Kuu-ri — täishäälik **u** on pikk.

Lühike täishäälik kirjutatakse ühekordselt.

Pikk täishäälik kirjutatakse kahekordselt.

86. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud täishäälikuid silbitatud sõnades. Kirjutatan jämendatult trükitud täishäälikud värvilise pliatsiga.

I

Ka-li on hapu jook.

Laps sõi **kaa**-li suure isuga.

Kas **ke**-ras on veel lõnga?

Kes **kee**-ras ukse lukku?

Vi-li pandi salve.

Artell ostis kümme **vii**-li.

Kolhoosil on **to**-re loomalaut.
 Taat pani **too**-re laua kuivama.
 Väljas oli **kä**-re külm.
 Tööline teritas **kää**-re.
 Sigade **kü**-na viidi õue.
 Heinu veeti **küü**-ni.

87. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud täishäälikuid silbitatud sõnades.

Lühike täishäälik	Pikk täishäälik
ka-li	kaks kaa -li
ke-ras	kee -ras lukku
vi-li	mitu vii -li
to-re	too -re laua
ku-ri	läks kuu -ri
võ-ra	võõ -ra mehe
kä-re	teritab kää -re
löö-di	löö -di tagasi
kü-si	teravaid küü -si

88. Koostan suuliselt lauseid, milledes on eelmises ülesandes antud sõnu.

89. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud kaashäälikuid silbitatud sõnades.

Li-**na** kasvas põllul.

Jaak sõitis lin-**na**.

Li-**na** — kaashäälik **n** on lühike.

Lin-**na** — kaashäälik **n** on pikk.

Lühike kaashäälik **n** kirjutatakse ühekordselt.

Pikk kaashäälik **n** kirjutatakse kahekordselt.

90. Võrdlen ja hääldan õigesti jämendatult trükitud kaashäälikuid silbitatud sõnades. Kirjutatan jämendatult trükitud kaashäälikud värvilise pliatsiga.

Ka-**la** lõi vees sulpsu.

Ära kal-**la** vett põrandale!

Tunnistaja kordas sa-**mu** sõnu.

Astu aga ligemale paar sam-**mu**!

Eideke pa-**ni** puid ahju.

Virk Helle küüris pan-**ni**.

Magamiseks tehti lai na-**ri**.

Vello, ära hakka nar-ri mängima!

Elsake, pü-si ometi paigal!

Noor kütt puhastas oma püs-si.

91. Võrdlen veel antud tabelis kaashäälikuid **l, m, n, r** ja **s** sõna keskel.

ka-la	kal-la	l	ll
sa-mu	sam-mu	m	mm
pa-ni	pan-ni	n	nn
na-ri	nar-ri	r	rr
pü-si	püs-si	s	ss

Pikk kaashäälik **l, m, n, r** ja **s** kirjutatakse kahekordselt.

G, b, d; k, p, t; kk, pp, tt sõna keskel.

92. Võrdlen ja hääldan õigesti **g, k, kk** sõna keskel jämendatult trükitud ja silbitatud sõnades.

I

Kalur kodus uue
võr-gu (mille?).

Juku sai endale uue
kel-gu (mille?).

Kalur kodus kaks uut
võr-ku (mida?).

Juku läks katsuma
uut **kel-ku** (mida?).

Kadri viis lakka vana
vo-ki (mille?).

Ema nõelus **su-ka**
(mille?) ära.

Kadri viis lakka kaks
vana **vok-ki**
(mida?).

Ema nõelus kaks
suk-ka (mida?)
ära.

93. Kirjutatakse kriipsu asemele **g** või **k**, nagu on nõutav.

1. Kala tõmbas kor—i (mille?) vee alla.
2. Kalur ei näinud enam kor—i (mida?).
3. Töölised said head pal—a (mida?).
4. Töölised said kätte kogu pal—a (mille?).
5. Mees ostis ühe kirjamar—i (mille?).
6. Mees ostis kolm kirjamar—i (mida?).

94. Kirjutatakse kriipsu asemele **k** või **kk**, nagu on nõutav.

1. Taat võttis toosist ühe ti—u (mille?).
2. Taat võttis toosist kaks ti—u (mida?).
3. Maretil oli mitu nu—u (mida?).
4. Ühe nu—u (mille?) nimi oli Pilvi.
5. Meister uuris katkist lu—u (mida?).
6. Ta parandas ära katkise lu—u (mille?).

95. Võrdlen ja hääldan õigesti **b, p, pp** sõna keskel jämendatult trükitud ja silbitatud sõnades.

I

Asta tõi aiast suure
kim-bu (mille?)
lilli.

Eit võttis nurgast ühe
roo-bi (mille?).

Asta tõi kaks suurt
kim-pu (mida?)
lilli.

Nurgas oli mitu
roo-pi (mida?).

II

Mindi tuttava **se-pa**
(kelle?) poole.

Hiir põgenes **ka-pi**
(mille?) taha.

Tuttavat **sep-pa**
(keda?) polnud
kodus.

Toas oli kaks **kap-pi**
(mida?).

96. Kirjutan kriipsu asemele **b** või **p**, nagu on nõutav.

1. Õues oli mitu lom—i (mida?).
2. Peedu hüppas üle lom—i (mille?).
3. Ema pani vaasi ühe tul—i (mille?).
4. Ema pani vaasi neli tul—i (mida?).
5. Tööline teritas sir—i (mida?).
6. Tööline viis sir—i (mille?) rehe alla.

97. Kirjutan kriipsu asemele **p** või **pp**, nagu on nõutav.

1. Värni joonistas ühe punase li—u (mille?).
2. Helle joonistas kaks punast li—u (mida?).
3. Taadil oli mitu ke—i (mida?).
4. Taat võttis nurgast ühe ke—i (mille?).
5. Sepapajas töötas kolm se—a (keda?).
6. Se—a (kelle?) vanem poeg oli lööktööline.

98. Võrdlen ja hääldan õigesti **d**, **t**, **tt** sõna keskel jämendatult trükitud ja silbitatud sõnades.

I

Mees veeretab ühe
vaa-di (mille?)
vette.

Kalur ostis uue
paa-di (mille?).

Mees veeretab kolm
vaa-ti (mida?)
vette.

Kalur hakkas tõrva-
ma uut **paa-ti**
(mida?).

II

Taat tõi aidast ühe
ko-ti (mille?).

Kass sai kätte suure
ro-ti (kelle?).

Taat tõi aidast kaks
kot-ti (mida?).

Väike Helga kartis
rot-ti (keda?).

99. Kirjutan kriipsu asemele **d** või **t**, nagu on nõutav.

1. Leili joonistas ilusa pil—i (mille?).
2. Leili hakkas joonistama uut pil—i (mida?).
3. Rebane hiilis par—i (keda?).
4. Rebane napsas kinni noore par—i (kelle?).
5. Metsatöölised märkasid hun—i (kelle?) jälgi.
6. Metsatöölised ei näinud siiski hun—i (keda?).

100. Kirjutan kriipsu asemele **t** või **tt**, nagu on nõutav.

1. Oodati koju kü—i (keda?).
2. Oodati koju kü—i (kelle?) poega.
3. Tiiu pani uue po—i (mille?) riiulile.
4. Tiiu pani kaks po—i (mida?) riiulile.
5. Aidas oli neli pü—i (mida?).
6. Isa tõi aidast ühe pü—i (mille?).

101. Kirjutan õiges järjekorras ainult vastused antud küsimustele. Ühtlasi kriipsutan alla **d**.

Linnuke si söötmas.

Kes istus toas akna juures?
Kus ta nägi linnuke si?
Mida tegid näljased linnuke sed?
Kuhu jooksis Eevi ja mida ta palus?
Kuidas riietus lapsuke ja kuhu ta ruttas?
Mida tegi ta teradega?
Kes sirtsusid nüüd tänulikult?

Näljased linnuke sed sirtsusid haledasti.
Ta poetas kõik terad maha.
Väike Eevi istus toas akna juures.
Ta nägi lumel linnuke si.
Linnuke sed sirtsusid nüüd tänulikult.
Lapsuke riietus soojalt ja ruttas õue.
Eevi jooksis kööki ja palus emalt lindudele
teri.

102. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele. Ühtlasi kriipsutan alla t.

Näärikuuske toomas.

Milline päev oli saabunud? Kes tõttasid metsa näärikuuske tooma? Kus sumasid Mikk, Ruudi ja Virve paar tundi? Missuguse kuuse

leidsid siis lapsed? Kellele raiuti kena tilluke kuuseke? Missuguses tujus sammusid nüüd lapsed kodu poole?

9. Sõnade silbitamine ja poolitamine.

103. Häaldan antud sõnu ja panen tähele, mitu korda liigub suu sõna hääldamisel.

mets	(suu liigub ainult kord),
puu	(„ „ „ „),
lind	(„ „ „ „),
e ma	(„ „ 2 korda),
Pee ter	(„ „ 2 „),
El la	(„ „ 2 „),
lap su ke	(„ „ 3 „),
ho bu ne	(„ „ 3 „),
kut si kas	(„ „ 3 „).

Pea meeles!

1. Kui suu liigub sõna hääldamisel ainult kord, siis on sõna ühesilbiline.

2. Kui suu liigub sõna hääldamisel kaks korda, siis on sõna kahesilbiline.

3. Kui suu liigub sõna hääldamisel kolm korda, siis on sõna kolmesilbiline.

Küsimusi. 1. Kuidas teie metsas hüüate oma onu, kui olete onust maha jäänud? 2. Kuidas kutsute Jukat enda juurde, kui Juku on eemal teist?

Sõnad jagunevad hääldamisel osadeks. Need osad on **silbid**.

Kui mitu korda suu liigub sõna hääldamisel, nii mitu silpi ongi sõnas.

104. Vaatlen sõnade silbitamist.

Märkus. Ühetäheline silp on märgitud püstkriip-suga.

Koer ja ta su-gu-la-ne.

Koer on i|ni-me-se truu sõ-ber. Öö-sel val-vab ta ma-ja, päe-val a|ga kait-seb kar-ja. Koe-ra su-gu-la-ne e|lab met-sis-tu-nult. Ta ni-mi on hunt. Mei|e met-sa-des näe-me hun-te vä-ga har-va.

Kes ma olen?

O|len varb-la-sest suu-rem. Mu tii-vad on pi-kad. Mu-nad on mul hal-li-de täp-pi-de-ga. Pe-sa e|hi-tan ma põl-lu-le. Sa-ge-li len-dan kõr-ge-le õh-ku ja röö-mus-tan i|ni-me-si o|ma lau-lu-ga.

Suulisi ülesandeid. 1. Leida antud kahest lookest need sõnad, millede hääldamisel suu liigub ainult kord! 2. Leida kahesilbilisi sõnu! 3. Leida kolmesilbilisi sõnu! 4. Leida sõnu, milles on ühetäheline silp!

Märkus. Kui sõnas on neli või enam silpi, siis on sõna enamasilbiline.

105. Kirjutan välja kahest eelmisest jutust ainult need sõnad, milles on üks silp. Pealkirjaks —

Ühesilbilisi sõnu.

Ühesilbilisi sõnu ei poolitata.

106. Kirjutan välja kahest eelmisest jutust ainult need sõnad, milles on ühetäheline silp. Pealkirjaks —

Sõnu, milles on ühetäheline silp.

Rea lõppu ei tohi jätta ühetähelist silpi.

Ka ei tohi ühetähelist silpi üle kanda.

107. Kirjutan välja kahest eelmisest jutust ainult need sõnad, milledes on pikk (kahekordne) täishäälik. Pealkirjaks —

Sõnu, milledes on pikk täishäälik.

Pikka (kahekordset) täishäälikut ei poolitata.

108. Kirjutan välja kahest eelmisest jutust ainult need sõnad, milledes on kaksiktäishäälik. Pealkirjaks —

Sõnu, milledes on kaksiktäishäälik.

Kaksiktäishäälikut ei poolitata.

109. Kriipsutan alla need sõnad, milledes on kaashäälik täishäälikute vahel.

U|du.

Hel-le tōu-**sis** hom-mi-**kul** ja as-tus ak-na juur-de. I|mes-ta-**des** nä-**gi** ta, et naa-**ber**-ma-**ja** ei ol-nud-ki e|**nam**. Hel-le ko-**he** e|**malt** a|**ru**

pä-ri-ma. E|ma nae-ra-tas: „See on u|du, mis var-jab naa-ber-ma-ja.“

Pea meeles!

Kaashäälik täishäälikute vahel kuulub järgmisse silpi (Ju-ku, nä-gi, ta-han jne.).

110. Kriipsutan alla need sõnad, milledes on mitu kaashäälikut täishäälikute vahel.

Pon-ku ju-hib.

Kord läks Ma-re-ti-ke met-sa mar-ju-le. Tee-ra-da aga viis lap-su-ke-se ek-si-tee-le. Väi-ke mar-ju-li-ne oli suu-res kit-si-ku-ses. Äk-ki nä-gi Ma-ret naab-ri koe-ra Pon-ku. See sör-kis ku-hu-gi. Ma-ret läks koe-ra kan-nul ja jõu-dis-ki vars-ti ko-ju.

Pea meeles!

Kui täishäälikute vahel on mitu kaashäälikut, siis kuulub järgmisse silpi viimane neist (kor-jas, suh-ku, suhk-ru, üm-ber, ümb-rik jne.).

111. Kuidas poolitan sõnu.

1. Ühesilbilisi sõnu ei poolita (jalg, mees, õun jne.).

2. Rea lõppu ei jäta ühetähelist silpi (**e**ma, **o**nu jne.). Ka ei kannu üle uude ritta ühetähelist silpi (**meie**, **hoia** jne.).

3. Pikka (kahekordset) täishäälikut ei poolita (**maa**, **maa**-le, **loo**-mad jne.).

4. Kaksiktäishäälikut ei poolita (**õun**, **õu**-nad, **meil**, **mei**-le jne.).

5. Uue silbi algul kirjutan ainult ühe kaashäälikumärgi (**nae-ran**, **naer-gu**, **tõu-seb**, **tõus-ke**; **ar-mas**, **arm-sam**, **kors-ten**, **korst-nad** jne.).

112. Jätkan sõnade silbitamist sidekriipsu abil.

kau-nis	võõ-ras	sam-mas
taevas	tuulik	hammas
haigus	toores	kallas
päike	peenar	männik
laulud	küünal	okkad
sõidan	höövel	tõttan
toidud	saabas	lükkan

10. Ühe- ja kahekordne täht ühesilbilise sõna lõpul.

113. Jälgin ühe- ja kahekordset tähte ühesilbilise sõna lõpul jämendatult trükitud sõnades.

I

1. Suur **kook** toodi lauale.
2. Koogi küpsetaja oli **kokk**.
3. Vana **sepp** tagus rauda.
4. Mõni **seep** vahutab hästi.
5. Ukse ees oli **lukk**.
6. Akna ees oli **luuk**.

II

1. **Kell** tiksus laual.
2. Õpilastele meeldis vene **keel**.
3. Pähklil on magus **tuum**.
4. **Tumm** ei saa kõnelda.
5. **Kass** magas sooja ahju juures.
6. Pajale tehti uus **kaas**.

Pean meeles!

1. Ühesilbilistes sõnades **kook**, **seep** jne. kirjutatakse pika täishääliku järel kaashäälik ü h e t ä h e g a.

2. Ühesilbilistes sõnades **kokk**, **sepp** jne. kirjutatakse lühikese täishääliku järel kaashäälik k a h e t ä h e g a.

114. Kirjutan eelmise harjutuse, kusjuures märgin jämendatult trükitud sõnades pika täishääliku kahe kriipsuga, lühikese täishääliku aga ühe kriipsuga.

Näidis: 1. Suur kook toodi lauale.

115. Vaatlen antud ühesilbilisi sõnu.

au k	rõu k	ei t
pai k	kaup 	lau t
loi k	vaip 	toi t
kõi k	lai p	ai t

Pean meeles!

Ühesilbilistes sõnades kirjutatakse kaksiktäishäälikute järel kaashäälik ü h e t ä h e g a.

116. Otsin sest õpikust 12 sõna, milledes kirjutatakse kaksiktäishäälikute järel kaashäälik ühe tähega.

117. Koostan **-k, -p, -t** lõpuga ühesilbiliste sõnade tabeli. Sõnu valin sulgudest.

-kk, -pp, -tt	-k, -p, -t
lukk	luuk

(kukk, lipp, kook, kokk, kaup, paat, vaip, rott, tiik, tikk, täkk, rauk, look, vatt, ruut, rutt, laat, latt, seep, sepp, jutt, kuut)

118. Koostan **-m, -n, -l, -r, -s** lõpuga ühesilbiliste sõnade tabeli. Sõnu valin alt sulgudest.

-mm, -nn, -ll, -rr, -ss	-m, -n, -l, -r, -s
kumm	kuum

(koon, konn, hull, huul, naer, narr, liin, linn, keel, kell, häll, hää, kaas, kass, uus, uss, viil, vill, rumm, ruum, klass, klaas)

119. Võrdlen jämendatult trükitud sõnu mõlemates veergudes. Kirjutan jämendatult trükitud sõnad värvilise pliitsiga.

Ma oskan lugeda.
Kas **sa** tuled meiega?

Ta on pioneer.
Me õpime laulu.
Mida **te** teete homme?

Nad lähevad koosolekule.

Mina oskan lugeda.
Kas **sina** tuled
meiega?

Tema on pioneer.
Meie õpime laulu.
Mida **teie** teete
homme?

Nemad lähevad koosolekule.

Sõnades **ma, sa, ta, me, te, nad** kirjutatakse täishäälik ühekordse tähega, kuigi täishäälik kuulub pikalt.

120. Võrdlen jämendatult trükitud sõnu mõlemates veergudes. Kirjutan jämendatult trükitud sõnad värvilise pliitsiga.

Ma (mina) ruttan
kooli.

Kuhu **sa (sina)**
lähed?

Maa on kaetud talvel
lumega.

Laisk ei **saa** preemiat.

Me (meie) oskame
joonistada.

Kus **te (teie)** eile
olite?

Lapsed sõid **mee** ära.

Tee oli pikk ja
porine.

121. Võrdlen jämendatult trükitud sõnu mõlemates veergudes. Kirjutatan jämendatult trükitud sõnad värvilise pliiatsiga.

Mul on vähe aega.

Sul on tore nuga.

Tal on uus raamat.

Kel on praegu aega?

Sel poisil on tark pea.

Tas on palju vigu-
reid.

Minul on vähe aega.

Sinul on tore nuga.

Temal on uus raa-
mat.

Kellel on praegu
aega?

Sellel poisil on tark
pea.

Temas on palju vigu-
reid.

Sõnad **mul, sul, tal, kel, sel, tas** on lühendatud sõnadest **minul, sinul, temal, kellel, sellel, temas**.

Ühesilbilistes sõnades **mul, sul, tal, kel, sel, tas** kirjutatakse siiski lühikese täishääliku järel kaashäälik **ü h e t ä h e g a**.

122. Võrdlen jämendatult trükitud ühesilbilisi sõnu mõlemates veergudes ja kirjutan nad värvilise pliiatsiga.

Mul (minul) on täna väga vähe aega.

Tal (temal) on puh-tad vihikud.

Kel (kellel) on nuga kaasas?

Tas (temas) on palju tarkust.

Kõrre otsas hõljus värviline **mull**.

Valge **tall** hüppas aasal.

Vana **kell** lõi kümme lööki.

Uus **tass** läks katki.

123. Kriipsutan alla ainult nende häälikute märgid, mis on ühised igas reas.

1. kapp, kepp, sepp, supp.
2. look, luuk, haak, saak.
3. rutt, jutt, vatt, kott.
4. ruut, paat, laat, taat.
5. sall, kell, kull, häll.
6. saal, keel, kuul, hääl.
7. sild, lind, rand, kand.
8. silt, lint, rant, kant.

Näidis: 1. kapp, kepp, sepp, supp.

11. Ainsus ja mitmus.

124. Vaatlen antud lauseid.

Ainsus	Mitmus
Lind laula b .	Linnud laulava vad .
Laps õpi b .	Lapsed õpiva vad .
Rätsep õmble b .	Rätsepad õmbleva vad .
Kahur mürtsu b .	Kahurid mürtsuva vad .

125. Vaatlen antud sõnu.

Üks asi	Palju asju
uus sulg	uued suled
kallis raamat	kallid raamatud
punane pliiats	punased pliiatsid
väike tindipott	väikesed tindipotid
kena pinal	kenad pinalid
paks märkmik	paksud märkmikud
odav vihik	odavad vihikud

Pean meeles! Mitmuse lõpp on **d**.

126. Kirjutan antud lausete hulgast ainult need laused, mis on ainsuses. Pealkirjaks —

Lauseid ainsuses.

I

Ronk on must lind. Rongad on mustad linnud. Orav ronib osavasti. Mesilane korjab mett. Oravad ronivad osavasti. Kutsikad armastavad mängida. Mesilased korjavad mett. Sipelgas on virk putukas. Kutsikas armastab mängida. Sipelgad on virgad putukad. Jänes kardab koeri. Jäneseid kardavad koeri. Koerad on targad loomad. Koer on tark loom.

II

Kana muneb mune. Lambad annavad villa. Koer on ustav valvur. Kalake ujub vees. Jänkü jooksevad väledasti. Rott on inetu loom. Koerad on ustavad valvurid. Lapsed armastavad hullata. Rotid on inetud loomad. Kalakesed ujuvad vees. Lammas annab villa. Laps armastab hullata. Jänkü jookseb väledasti. Kanad munevad mune.

127. Kirjutan eelmisest ülesandest need laused, mis on mitmuses. Mitmuse lõpu **d** kirjutan värvilise pliiatsiga. Pealkirjaks —

Lauseid mitmuses.

128. Kirjutun lünka nõutava sõna alt sulgudest.

Kuidas loomad häälitsevad.

Kits... Konn... Part... Rukkirääk...
Teder.... Öökull.... Kana.... Pääsuke....
Vares.... Kägu.... Kärbes.... Hobune....
Põrsas.... Hiir.... Ööbik....

(krooksub, rōkkab, huikab, kudrutab,
sidistab, kaagutab, piriseb, kukub, puris-
tab, ruigab, vaagub, laksutab, piiksub,
mökita**b**, prääksu**b**)

129. Kirjutun eelmise ülesande mitmuses.

Kuidas loomad häälitsevad.

Kits**ed** mökita**vad**. Konn**ad**.... Pard**id**
.... Rukkirääg**ud**.... Tedr**ed**.... Öö-
kull**id**.... Kan**ad**.... Pääsuk**esed**....
Vares**ed**.... Kä**od**.... Kärbs**ed**....
Hobus**ed**.... Põrs**ad**.... Hiir**ed**....
Ööbik**ud**....

130. Täiendan poolikud sõnad nõnda, et kirjutan punktjoone asemele nõutavad tähed. Lause lõppu panen punkti.

Oja vulis...	Ojad vulise...
Tuul puh...	Tuuled puhu...
Laine liig...	Lained liigu...
Paat kiig...	Paadid kiigu...
Kala uj...	Kalad uju...
Orav ron...	Oravad roni...
Koer haug...	Koerad haugu...

Näidis: Oja vuliseb. Ojad vulisevad.

131. Koostan lauseid ainsuses ja mitmuses.

I

Missugused on loomad.

tugev, pruun, must, kirju, kohmakas, räpane, maias, ustav, . . .

Näidis: Härg on tugev. Härjad on tugevad.

II

Missugused on esemed.

peen, jäme, pehme, kõva, soe, külm, sile, kare, märg, kuiv, . . .

12. Tegevust näitavad sõnad.

Olevik ja minevik.

132. Kirjutan antud tabeli ära ja tõmban jämendatult trükitud sõnalõppudele kriipsu alla.

Olevik	Minevik
Ma õpin nüüd.	Ma õppisin eile.
Sa õpid nüüd.	Sa õppisid eile.
Ta õpib nüüd.	Ta õppis eile.
Me õpime nüüd.	Me õppisime eile.
Te õpite nüüd.	Te õppisite eile.
Nad õpivad nüüd.	Nad õppisid eile.

133. Täiendan sõnad puuduvate lõppudega. Jälgin eelmist tabelit.

Olevik.

Mina	laula...	ja	hüppa...
Sina	laula...	ja	hüppa...
Tema	laula...	ja	hüppa...
Meie	laula...	ja	hüppa...
Teie	laula...	ja	hüppa...
Nemad	laula...	ja	hüppa...

Minevik.

Mina	laul...	ja	hüppa...
Sina	laul...	ja	hüppa...
Tema	laul...	ja	hüppa...
Meie	laul...	ja	hüppa...
Teie	laul...	ja	hüppa...
Nemad	laul...	ja	hüppa...

134. Koostan kirjalikult viis lauset selle kohta, mida ma nägin ja kuulsin aktusel P u n a - a r m e e a a s t a p ä e v a puhul. Ühtlasi kriip-
sutan alla tegevust näitavad sõnad.

135. Jälgin antud lauseis jämendatult trü-
kitud sõnu.

Mida keegi teeb.

1. Ants **müüb**, aga Rein **ostab**.
2. Elts **toob**, aga Linda **viib**.
3. Vello **jookseb**, aga Asta **kõnnib**.
4. Linda **valvab**, aga Juta **magab**.
5. Helmi **keelab**, aga Tiiu **lubab**.

Märkus. müüb — ostab, toob — viib, jookseb —
kõnnib jne. on vastupidise tähendusega sõnad.

136. Koostan vastupidise tähendusega sõnadest kahesõnalisi lauseid. Selleks valin sõnu alt sulgudest.

I

Tema võtab .		Tema annab .
Tema joo b.	
Tema nutab
Tema laiskleb
Tema jonnib
Tema vastab
Tema aitab

(naerab**, lepi**, takista**, küsib**, õpib**, söö**)************

II

Sina võtad .		Sina annad .
Sina jooksed
Sina laidad
Sina lepid
Sina viid
Sina õpid
Sina leiad

(kiidad**, tood**, kaotad**, laiskled**, jonnid**, kõnnid**)************

Teie söö te .	Teie
Teie küs ite
Teie müü te
Teie lep ite
Teie kog ute
Teie nut ate
Teie võt ate
Teie põlg ate

(pill**ate**, ostate**te**, joote**te**, austate**te**, naerate**te**, vastate**te**, jonnite**te**, annate**te**)

137. Kirjutun järgneva jutu nii, et „Ants“ asemel on „lapsed“.

Mida Ants teeb hommikul?

Ants ärkab **b** kell 7 hommikul, tõuse**b** kohe voodist, pese**b** silmad, kaela ja kõrvad külma veega hästi puhtaks, riietu**b** korralikult, tereta**b** vanemaid ja teisi koduseid, istu**b** lauda ja söö**b** hommikueinet, täna**b** vanemaid, ütle**b** hüvasti ja rutta**b** kooli.

Näidis:

Mida lapsed teevad hommikul?

Lapsed ärkav**ad** kell 7

138. Jälgin sõnade õigekirjutust jaatavas ja eitavas kõnes.

Jaatav kõne	Eitav kõne
Ma võ tan .	Ma ei võ ta .
Sa jä ta d.	Sa ei jä ta .
Ta õ p ib.	Ta ei õ p i.
Me hü pp ame.	Me ei hü pp a.
Te är k ate.	Te ei är k a.
Nad lü kk avad.	Nad ei lü kk a.

139. Kirjutan õigesti antud laused eitavas kõnes.

Ma loo d an.	Ma ei loo d a.
Sa ki i dad.
Ta ka t ab.
Me kü t ame.
Te jä t ate.
Nad õ p ivad.
Ta rutt a b.
Te lü kk ate.
Nad hü pp avad.

140. Kirjutan igasse lünka ühe tegevust näitava sõna. Sõnu valin alt sulgudest.

Kiidulaul talvele.

Talv on osav mees. Põllud ja katused
ta valgeks. Ränduri ta suhkruga üle.
Rohukõrred ta jäänõeltega. Talv
ka tugevaid sildu. Akendele ta kauneid
lilli. Säärast osavat kunstnikku juba
kiita.

(võõpab, kaunistab, raputab, tasub, maa-
lib, ehitab)

141. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele. Ühtlasi kriipsutan alla tegevust näitavad sõnad.

Uusi suuski proovimas.

Millal sai August kingituseks uued suusad? Missugused olid suusad? Ja kepid olid missugused? Kuhu läks August uusi suuski proovima? Kuidas läks sõit alguses? Miks kukkus August mitu korda potsti lumehange? Mida oli kogunenud suuskade alla? Kuidas talitas nüüd noor sportlane?

142. Kirjutan antud laused minevikus. Algan iga lause suure algustähega ja panen iga lause lõppu punkti.

Minevik.

kana mune...	kana... mune...
vares lenda...	varese... lenda...
oks kõiku...	oksa... kõiku...
lill lõhna...	lille... lõhna...
lind lauli...	linnu... laul...
hiir näri...	hiire... näri...
koer hauku...	koera... hauku...

Näidis:

Kana munes. Kanad munesid.

143. Kirjutan tüki olevikus. Selleks valin sulgudest ainult ühe sõna.

Talve töid.

Pilvedest (teeb, tegi) talv laiu lumeräitsakaid. Laante üle (laotas, laotab) ta valge vaiba. Katuseräästale (punub, punus) ta toredad ripatsid. Tarapostile (pani, paneb) ta kentsaka mütsi pähe. Põõsad (määris, määrib) ta kokku suhkruga. Akendele (maalib, maalis) ta lilli. Lastel (värvib, värvis) ta põsed punaseks. Tiigile ta (meisterdas, meisterdab) sileda silla.

Näidis:

Pilvedest teeb talv laiu lumeräitsakaid.

13. Mitmesuguseid ülesandeid õpitu kordamiseks ja kirjaseadmise harjutamiseks.

144. Lõpetan poolikud laused. Lause lõppu panen punkti.

Liblikas on Vares on Luts on Tuvi on Ahven on Kärbes on Varblane on Sipelgas on
(lind, kala, putukas)

145. Koostan mõttelt õigeid lauseid. Algan iga lause suure algustähega ja panen iga lause lõppu punkti.

no**ga**
ad**ra**ga
kir**ve**ga
sa**ga**
re**ha**ga
ke**pi**ga
nooda**ga**

riisutakse
lõigatakse
raiutakse
küntakse
saetakse
püütakse
tõrjutakse

lauda
leiba
heina
maad
puid
koeri
kalu

146. Kirjutan nimed kahte veergu. Esimesse veergu kirjutan ainult poiste nimed, teise veergu ainult tüdrukute nimed.

(**Aino, Juta, Lembit, Valter, Laine, Elsa, Maret, Olev, Kaarel, Ella, Oskar, Ilmar, Maie, Helle, Ants, Rein, Jüri, Leili, Jaan, Liia**)

Poisse.

Tüdrukuid.

147. Kirjutan enne koerte, siis lehmade nimed. Sõnu otsin sulgudest.

(**Tähik, Mustik, Pondu, Irmu, Maasik, Lehik, Reks, Punik, Muri, Pauka, Kirjak, Polla, Tomi, õunik, Lillik, Kaaru, Armi, Suvik, Päitsik, Tuks**)

Koeri: Pondu, Irmu, . . .

Lehmi:

148. Kirjutan lisaks kolm uut lauset:
Hüüdlauseid kelgumäel.

Hüüdlauseid kelgumäel.

1. Hei, Tiiu ja Sulev, eest ära!
2. Ära sõida vasakut kätt!
3. Pidurda, pidurda!
4. Küll oli aga tore sõit!
5.
6.
7.

Küsimus. Milline märk on hüüdlause lõpul?

149. Algan iga lause suure algustähega ja panen iga lause lõppu punkti.

Päästetud.

väike Peedu sõitis kelguga mäest alla poisike ei näinud aga, et alt sõitis mööda auto parajasti kõndis mäe all keegi vanem inimene ta märkas hädaohtu ja viskas end kelgu ette väike kelgutaja oligi päästetud.

150. Vastan küsimustele täielikult.

1. Millega pühitakse tänavat?
2. Millega püütakse kalu?
3. Millega õmmeldakse riideid?
4. Millega hõõveldatakse laudu?
5. Millega niidetakse heina?

(hõõvliga, masinaga, vikatiga, nõelaga, võrguga, noodaga, õngega, luuaga)

Näidis: Tänavat pühitakse luuaga.

151. Kirjutun värvilise pliiatsiga **k** ja **g**.

Kuidas hoolitsetakse jalanõude eest.

Kustas sai onult uued saapad. Peeti nõu, kuidas saapad paneksid kaua vastu. Juba õhtul määriti saapad rasvaga. Tallad tõmmati tökätiga üle. Nüüd ei lase Kustase saapad niiskust läbi.

Küsimusi. 1. Missugusel kohal kirjutatakse täht **k**? 2. Missugusel kohal kirjutatakse täht **g**? 3. Sõna (kus kohal?) ei kirjutata **g-d**?

152. Kirjutun oma lugemikust 12 sõna, milledes on **kk** sõna keskel või lõpul.

153. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele. Enne loen küsimused paar korda läbi. Ka mõtlen jutule sobiva pealkirja.

Oli milline nädalapäev? Kes mängis oma kassiga? Mida tegid Atsi vanemad? Kes tulid Laineste rahvale külla? Missugune Ats jättis

mängimise ja tormas kohe vastu tädi Mariele, onu Juhanile ja väikesele Jukule? Kellel oli nüüd palju üksteiselt küsida ja ka palju jutustada?

154. Kriipsutan alla ainult kahesilbilised sõnad.

Mõista, mõista!

Tunnen üht ümmargust lossi. Ta on igalt poolt piiratud valge müüriga. Lossis on vangis kollane poisiklutike. Kes poisikluti juurde tahab jõuda, peab enne müüri purustama.

155. Vaatlen antud sõnu.

Sõnad pole riimis	Sõnad on riimis
teele — meelt	teele — meele
taha — maas	taha — maha
sõber — nõdrad	sõber — nõder
ilm — silmadega	ilm — silm
nutt — jutu	nutt — jutt
õues — põu	õues — põues

156. Kirjutan lünka sobiva sõna.

Õnnesoov ema sünnipäevaks.

Südamliku sooviga
tulen sinu ette ma.
Ehk küll olen väike veel,
siiski tänulik mu

(süda, meel, keel, mõte)

157. Kirjutan värvilise pliitsiga **p** ja **b**.

Varblane.

Me kõik tunneme hallivatimeest, kelle nimi on varblane. Ta on suur hulkur. Kord on ta aias, kord tänaval või laste mänguplatsil. Varblane on väga ablas ja ta kõht ei saa ilmaski täis. Ta sööb kõike, mis talle nokka juhtub. Varblast kutsutakse ka värvuks.

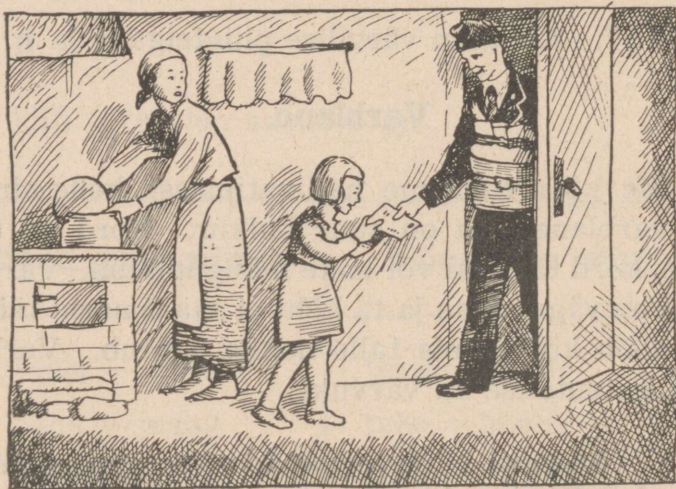
Küsimusi. 1. Missugusel kohal kirjutatakse täht **p**? 2. Missugusel kohal kirjutatakse täht **b**? 3. Sõna (kus kohal?) ei kirjutata **b-d**?

158. Kirjutan oma lugemikust 12 sõna, milledes on **pp** sõna keskel või lõpul.

159. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Kiri isalt.

Kes pesi köögis sööginõusid? Kuhu ilmus kirjakandja? Mille ulatas kirjakandja väike-sele Ilmele? Kes tundis oma isa käekirja kohe

ära? Kuidas luges Ilmeke kirja sisu emale? Kes olid nüüd väga rõõmsad? Millal tuleb isa ka ise koju?

160. Loen jutu läbi ja jutustan sellest, kuidas mina käisin lasteaias.

Ats õpib lasteaias.

Ats elab oma isa ja emaga linnas. Neil on ilus korter ühes suuremas majas kolmandal korral. Atsi isa on lööktöoline vabrikus. Ema käib ka tööl. Ta viib väikese Atsi hommikul lasteaeda. Kui ema töölt tuleb, siis toob ta Atsi koju. Teel Ats jutustab emale kõigest sellest, mida ta lasteaias tegi ja milliseid jutte kasvataja lastele rääkis.

161. Kriipsutan alla ainult kolmesilbilised sõnad.

Antsu lennuk.

Ants oli meisterdanud lennuki. Ta keeras lennuki propellerist üles ja laskis sõiduki minema. Lennuk sõitis mööda maad ja tõusis siis õhku. Küll oli ilus vaadelda lennuki lendu!

162. Ärakirjutamisel lisan puuduvad sõnad. Sõnu otsin sulgudest. Lause lõppu panen punkti.

Vanasõnu.

1. Häda ajab härja
2. Ülekohus ei seisa
3. Kenal lapsel
4. Ahju taga

5. Näljane peni

6. Käbi ei kuku

(kännust kaugele, laisa ase, kaevu, mitu nime, kotis, hammustab valusasti)

Näidis: 1. Häda ajab härja kaevu.

163. Kirjutan pildi järgi uue jutu: Antsu hambad valutavad.

Kuidas hoolitseb Heino oma hammaste eest.

Seitsmeaastane Heino peseb igal hommikul ja õhtul oma hambaid harja ja pulbriga. Poiss ei näri pähkleid ega muid kõvu asju. Pärast sooja toitu ei söö ega joo Heino külma toitu ja

pärast külma toitu kohe sooja toitu. Alati pärast söömist loputab ta oma suud leige veega.

164. Kirjutan oma klassi õpilaste nimesid. Nimede vahele panen koma. Viimase nime lõppu panen punkti. Pealkirjaks —

Õpilaste nimesid.

165. Kirjutan suure algustähe värvilise pliatsiga.

1. Nõukogude Liidu pealinn on Moskva. 2. Veerikas Volga suubub Kaspia merre. 3. Väikese Võru linna juures on Tamula järv. 4. Juhani onu töötab Tartus Näituse tn. 5. Helmi Lutsu tädi on pärit Luke külast. 6. Anna Metsa isa töötab vabrikus „Punane Krull“. 7. Kolhoos „Võit“ sai kaks uut traktorit. 8. Artellis „Punane Koit“ on kuuskümmend töölist.

Küsimus. Missuguse algustähega kirjutatakse riikide, linnade, külade, merede, järvede, jõgede, vabrikute, kolhooside, artellide nimed?

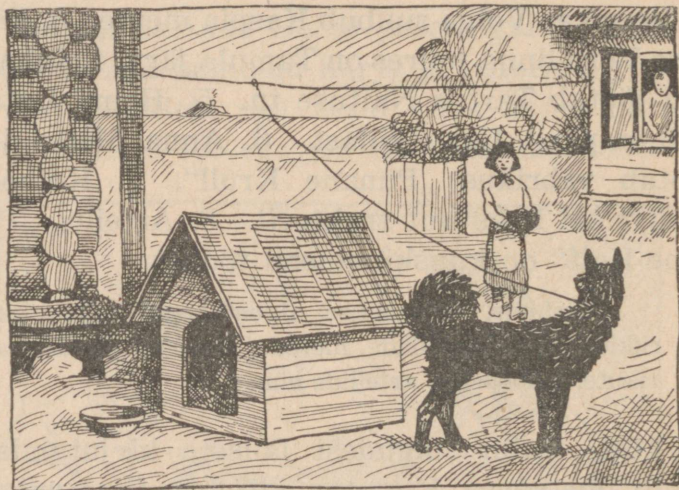
166. Valin sulgudest lausete kirjutamisel ainult ühe sõna. Kirjutan jutukese ilma sulgudeta.

Kevad on tulnud.

Laululinnud on siia (tulnud, saabunud, jõudnud) ja (laulavad, hõiskavad, häälitsevad) nii

armsasti. Lilledki (pistavad, torkavad, tõstavad) oma peakesed mullapõuest. Aasale (ilmuvad, tulevad, ruttavad) ka lapsed ja (hüüavad, laulavad, ütlevad) tervitusi (suvele, talvele, kevadele).

167. Koostan jutukese sellest, kuidas hoolitsen oma koera eest. Võin kirjutada ka jutukese sellest, kuidas Rein hoolitses oma Muri eest. Jutule leian lühikese pealkirja.

Kuidas hoolitses Rein oma koera eest? Mis-sugune oli koera elamu? Mille eest võis Muri seal varju leida? Kus viibis Muri ilusa ilmaga? Mida tegi Muri tasuks Reinule?

168. Täidan lüngad. Valin ainult ühe oma-
dust näitava sõna igasse lünka alt sulgudest.

Helgi sai põlle.

Ema õmbles Helgile põlle. Põlled oli
. tasku. Sinna pani Helgi oma nina-
rätiku. Lapsuke oli nüüd väga

(punase, kena, toreda; väike, sügav, lai;
puhta, valge, lillelise; õnnelik, tänulik, rõõ-
mus)

169. Kirjutan sama jutu nõnda, et jämen-
datult trükitud nimede asemele panen uued
nimed.

Loomaaed.

Altvälja Lembitu, Miku ja Eedi olid ven-
nad. Neil oli **Valgjärve** rannal suur loomaaed.
Lembitul olid puust hobused **Ek** ja **Tella**.
Mikul olid lehmad **Pühik, Mooni, Kirjak, Sirel,**
Mirt. **Eedil** oli põrsas **Notsu,** kukk **Kuke-**
leegu, kana **Kokk-kokk** ja kass **Kati.** Õed
Ella ja **Valve** tõid karjusteks nukud **Milvi,**
Silvi ja **Pilvi.** Nad seadsid aia korda. **Muri**
tuli joostes. Ta ajas kõik segamini. Oi, sa paha
Muri!

170. Täidan ankeedi.

Ankeet (ringküsimus).

1. Nimi:
2. Vanus:
3. Kool, kus õpid:
4. Kooli asukoht:

171. Kriipsutan alla häälikute märgid (tähed), mida hääldame täie häälega.

Juku ilus tegu.

Juku mängis aias. Korraga märkas ta väikest nuga. „See on ju Antsu nuga!“ hüüdis Juku. Kohe jooksis Juku oma mängusõbra Antsu poole ja andis talle ära noa. Küll oli nüüd Ants õnnelik! Ja õnnelik oli ka Juku.

172. Kriipsutan alla kaashäälikute märgid või kirjutan nad värvilise pliatsiga.

Tule ruttu!

Miku läks koolivenna poole. Ema hakkas Mikut otsima. Lõpuks tuli ta Karli poole. Miku oligi siin Karliga mängimas. Ema ütles: „Tule ruttu koju! Sul on ju koolitööd tegemata!“ Miku läks ühes emaga koju.

173. Eraldan silbid üksteisest sidekriipsu abil.

Esimene mai.

Esimene mai on kogu maailma töötava rahva püha. See päev on tööliste suurim püha ning rõõmupäev. Korraldatakse rongkäike. Pünastel lippudel ja kangastel näeme rohkesti loosungeid, nagu: Kõigi maade proletaarlased, ühinege! Elagu Kommunistlik Partei!

174. Kirjutan lisaks loosungeid.

Loosungeid.

Elagu meie noorte ja vanade suur õpetaja sms Stalin!

Elagu võimas ja kangelaslik Punaarmee!

.
.

175. Koostan suuliselt lauseid, milledes on mõni alljärgnev sõna.

miiting
plakat
mootor
traktor
kolhoos
artell
signaal
aparaat
loosung

film
pioneer
raadio
sirp
vasar
baas
proletaarlane
seinaleht
male

klubi
vapp
laager
portfell
montöör
masin
tšervoonets
binokkel
aerodroom

176. Kirjutatan antud jutust ainult kaheksilbilised sõnad.

Gori.

Gruusias on väga vana linn Gori. Enne Oktoobrirevolutsiooni oli Gori väike ja must linn. Nüüd aga on Gori suur ja õitsev linn. Tahvlisse, mis on kinnitatud ühe vana majakese seinale, on raiutud järgmine lause:

„Siin sündis 21. detsembril 1879. aastal ja veetis oma lapsepõlve Suur Stalin.“

177. Loen alljärgneva jutu läbi. Jutustan sellest, millal ja mitu tundi teen ma oma ülesandeid järgmiseks päevaks.

Stahhaanovlased.

Kõige kuulsam töökangelane Nõukogude Liidus on Aleksei Stahhanov. Tema nime järgi kutsutakse nüüd suuremate töötulemustega töötavaid mehi ja naisi stahhaanovlasteks. Stahhaanovlikult töötada tähendab palju ja hästi töötada. Ka õpilased võivad ja peavadki õppima stahhaanovlikult.

178. Loen jutu läbi ja jutustan sellest, kuidas mina aitan kodurahvast.

Pioneerid, alati valmis!

Pioneerid Ruudi ja Jaan tulid koosolekult. Nende ees sammus vanake, suur komps käes. Korruga poisid hüüdsid nagu ühest suust: „Onuke, me aitame teid!“ Vanake naeratas ja lausus siis: „Aidake pealegi!“ Noored pioneerid viisid vanakese kompsu ta korterisse. Seal vanake naeratas jälle ja ütles: „Nagu näen, teistest poistest olete palju paremad poisid!“

179. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Henn tahab olla puhas poiss.

Kes oli üksi kodus? Kuhu hüppas Miitsu ja mida ta hakkas tegema? Mida tõi nüüd Henn

tuppa? Mille pesi poisike puhtaks? Kuidas vaatas päike Henu ilusat toimingut? Kes naeratas südamest, kui nägi hiljem oma puhast poisut?

180. Kriipsutan alla kõik sõnad, mis tähendavad tegevust.

Kes ma olen?

Magasin sooja ahju juures. Keskööl ärkasin. Keegi krõbistas nurgas. Hiilisin häirijale ligemale. Häirija kadus kohe. Tegin siis väikese jalutuskäigu mööda tuba. Läksin uuesti sooja ahju juurde.

Näidis: Magasin sooja ahju juures.

181. Tõmban lühikesele täishäälikule ühe joone, pikale täishäälikule aga kaks joont alla.

Esimene kevadelill emale.

Kui maa lõi haljendama ja õied puhkesid, tõttas Elsake rõõmsalt aasale. Noppis kimbu ilusaid valgeid lumekellukesi. Valendavail juukseil jooksis ta koju. Särasilmil ulatas lilled emale.

182. Kirjutan värvilise pliiatsiga **t** ja **d**.

Noored meistrid.

Juhan ja Peedu olid oja kaldal kõvasti ametis. Nad ehtasid vesiveskit. „Sina tee rattad,

mina teen tammi!“ hüüdis Peedu Juhanile. Peagi oli veski valmis. Uhkelt vaatasid nüüd noored meistrid, kuidas vesi nende veski hoogsalt käima pani.

Küsimusi. 1. Missugusel kohal kirjutatakse täht t? Missugusel kohal kirjutatakse täht d? 3. Sõna (kus kohal?) ei kirjutata d-d?

183. Kirjutan oma lugemikust 12 sõna, milledes on **tt** sõna keskel või lõpul.

184. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Kui jõuab kevad.

Mis oli saabunud? Kus vulisesid ojakesed? Kes olid valmistanud endile vesiveski? Mida nad läksid pärast lõunat üles seadma? Mis vulises lõbusalt üle ratta? Mida tegi eemal väike Juku?

185. Kirjutan sulgudes oleva sõna nõnda, et see ühes teiste sõnadega moodustab lause.

Helmi isa töötab (vabrik) „Sirp ja Vasar“.

Antsu vend käib (kolhoos) töö.

Kolhoos „Võitlus“ võitis (rändlipp).

Aino vend Ats käib (lasteaed).

Virve tõi (ema) koosoleku kutse.

Juhataja avas (koosolek).

(Kommunist) võitlevad tööliste huvide eest.

186. Märgin tähe **j** ühe kriipsuga ja **j** järel oleva tähe kahe kriipsuga.

jah

väl-ja

kar-ju-ma

jõin

pal-ju

har-ju-ta-ja

jäin

põh-jast

joo-nis-ta-ja

Näidis: jah, väl-ja.

Täht **j** kirjutatakse silbi algul täishääliku ees.

187. Tõmban sõnadele, milles on **j**, joone alla ja vaatlen, missuguse hääliku ees on **j**.

Juta jänkuke.

Jutal on kena ja julge jänkuke. Talvel elab ta keldris, aga suvel jookseb vabalt aias. Jänkuke on väga naljakas. Kuidas saabki tõsiseks jääda, nähes nii naljakat hüplejat. Juta jäneseke on üleni valge ja punaste silmadega.

188. Koostan pildi järgi uue jutu: Kui käisin linnas.

Linnas.

Juku oli isaga linnas. Seal oli palju hobuseid ja autosid. Silmad võttis Jukul valutama.

Miilitsamees seisis tänavanurgal ja näitas käega suunda. Juku oma isaga pidi natuke ootama. Siis sõideti ümber nurga.

189. Kirjutan õiges järjekorras ainult vastused antud küsimustele.

Elu taluõues.

1. Kes jooksevad siia-sinna?
2. Mida teevad põrsad?
3. Kus lamab koer?
4. Kes kudrutavad katusel?
5. Kus mängib kass oma väikeste pojukestega?

Tuvid kudrutavad katusel.

Inimesed jooksevad siia-sinna.

Koer lamab kuudi ees.

Põrsad ruigavad.

Murul mängib kass oma väikeste pojukestega.

190. Kirjutan kahekõnest ainult küsimused.

Kahekõne.

Kas karjas käisid?

Ega ma siis laadal käinud.

Kas hunti nägid?

Ega ta nägemata jäänud.

Kas lamba ära viis?

Ega ta siis juurde toonud.
Kas koer ka taga jooksis?
Ega ta siis ees joosnud.
Kas hunt ka kõvasti jooksis?
Ega ta siis magama jäänud.
Kas appi ka hüüdsid?
Ega ma siis hüüdmata jätnud.

191. Üks sõna igas reas ei sobi antud sõnade hulka. Kriipsutan alla selle sõna.

1. laud, tool, pink, tark.
2. kahvel, sööma, nuga, taldrik.
3. suur, mets, kõrge, ilus.
4. kilkama, jooksmata, hüppama, maja.
5. väli, aas, põld, kõrge.
6. õpilane, laulma, hüüdma, tänama.
7. rihm, müts, põll, linn.
8. vana, uus, paber, rõõmus.

Näidis: 1. laud, tool, pink, tark.

192. Kirjutan mälu järgi vigadeta.

Kes ja mis?

Kes läheb metsa müta-mäta?
Karuläheb metsa müta-mäta.
Kes läheb sohu silka-solka?
Hunt läheb sohu silka-solka.

Mis on magusam kui mesi?
Uni on magusam kui mesi.
Mis on pisut pikergune?
Uba on pisut pikergune.

193. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Linnupesa.

Kuhu oli ehitanud linnuke oma pesa? Mitu muna munes ta siis pessa? Kes tulid varsti

munadest välja? Mida kandis neile siis emalind toiduks? Kes õpetas linnupoegi hiljem lendama? Kuhu lendab linnupere sügisel?

194. Kirjutan lünka sobiva öeldise. Sõnu valin alt sulgudest. Lause lõppu panen punkti.

Loomad metsas.

Metsas lõbus rahvas. Muustrastas Kägu Rähn Ööbik Väledad hirved rohtu. Pelglikud jänesed Kavalad rebaseid

(kukub, vilistab, elab, hõiskab, toksib, põgenevad, hiilivad, söövad)

195. Loen läbi antud kaks juttu ja kirjutan pildi järgi uue jutu.

Kalamehed.

Ats ja Peedu läksid kalale. Ats võttis õngeridvad, Peedu kalapange. Nii sammusid nad

jõe äärde. Ats viskas õnge jõkke, Peedu hakkas korraldama oma õnge. Kalu poisid ju palju ei saanud, aga mõnus oli niigi kalameest mängida.

Õngitsemas.

Oli ilus ilm. Poisid õngitsesid vaikides. Korraga liikus Arno kork. Läks teine sulpsti vee alla. Arno kiskus ning sikutas. Äkki oli õngenöör lõtv. Poiss tõmbas õngenööri välja. Milline võis küll olla too näljane kala, kes läks ära ühes konksuga!

196. Koostan kolm lauset, milledes kõik sõnad algavad **k, p, t** algustähega.

Näidis:

Tiiuke, **T**ammiste talu **t**ütreke, **t**ahtis **t**illukest **t**ibukest **t**uppa **t**uua.

197. Loen jutukese ja siis küsimused. Kirjutan ainult küsimused õiges järjekorras.

Sulev karjas.

1. Sulev on kümme aastat vana.
2. Ta karjatab karja kaasiku ääres.
3. Poisikese abiliseks on karvanäss Krants.
4. Ilusa ilmaga on väga mõnus olla karjas.
5. Ajaviiteks Sulev puhub pajupilli.
6. Isegi tark Krants kuulab Sulevi mängu.

Kes on kümme aastat vana?
Kelle abiliseks on karvanäss Krants?
Kus karjatab ta karja?
Millal on väga mõnus olla karjas?
Isegi kes kuulab Sulevi mängu?
Mida puhub Sulev ajaviiteks?

198. Koostan pildi järgi kirjandi, vastates antud küsimustele.

Suplemas.

Kuhu otsustasid minna poisid? Kes aga ei lubanud minna poistel kohe pärast sööki sup-
lema? Kus tuli olla veel paar tundi? Kuhu

rutati siis? Kuidas võeti riided ült ja joosti vette? Mida tehti vees? Hiljem tehti veel mida?

199. Ärakirjutamisel lisan puuduvad sõnad. Sõnu valin alt sulgudest. Lause lõppu panen punkti.

Vanasõnu.

Kes noorelt nobe, see...

Kes tuult külwab, see...

Kes tööd teeb, see...

Kes korjab, see...

Kes kaugel käib, see...

Kes palju valib, see...

Kes kõverust külwab, see...

(rõõmu näeb, tormi lõikab, virk vananagi, viletsust lõikab, leiab, pahema saab, palju näeb)

200. Kirjutan lookese nõnda, et jämendatult trükitud sõnad on olevikus.

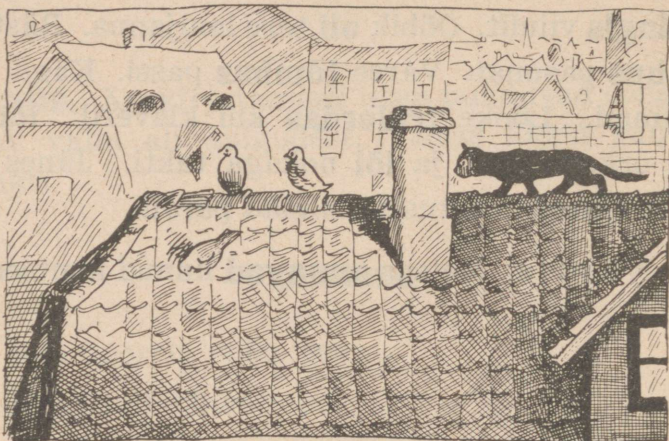
Kontsert metsas.

Metsas **andsid** linnud kontserti. Lepalind **mängis** viiulit. Ööbik **oli** tore lauljanna. Rästas **puhus** pasunat. Vares **tõmbas** passi. Kägu **lõi** trummi. Lõoke **trillerdas** kui klaveril. Rähn **oli** orkestrijuht ja **lõi** nokaga takti. Jänes ja hirv **ajasid** imestusest silmad pärani.

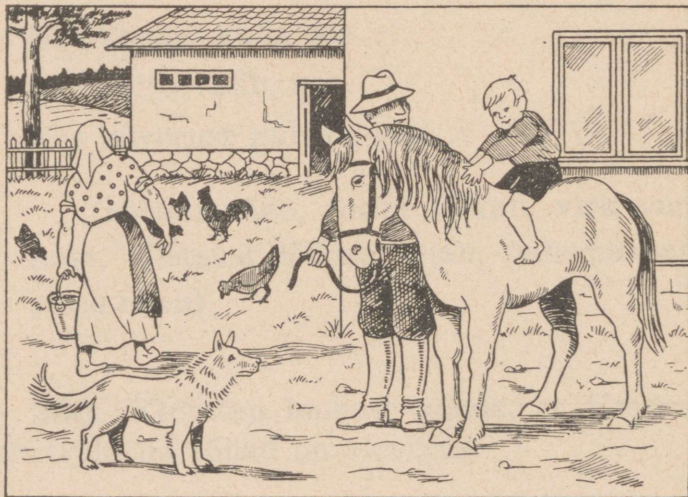
Näidis: Metsas **annavad** linnud kontserti.

14. Pilte ühisteks kirjanditeks.

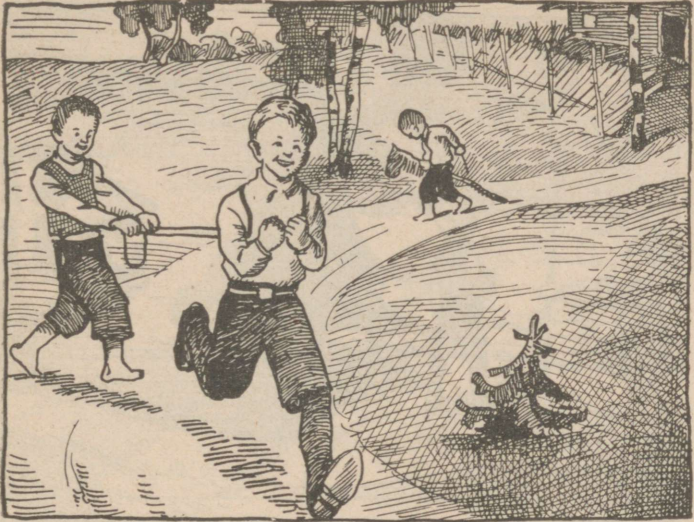
Kaval Mints.

Ratsasõit.

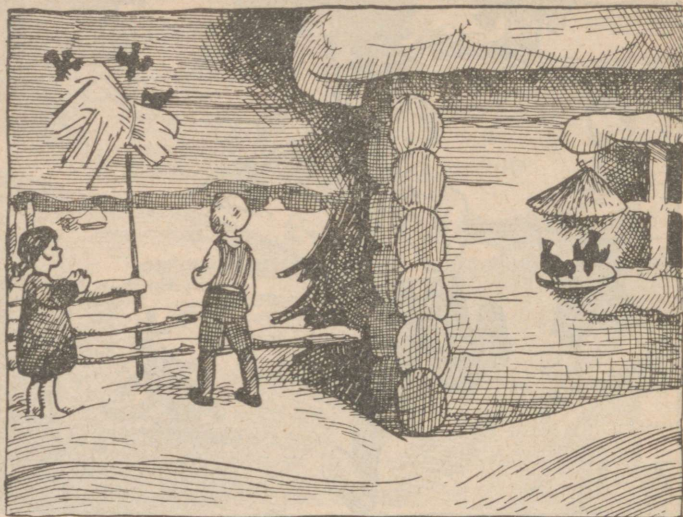
Jooksmas.

Aitame vanemaid.

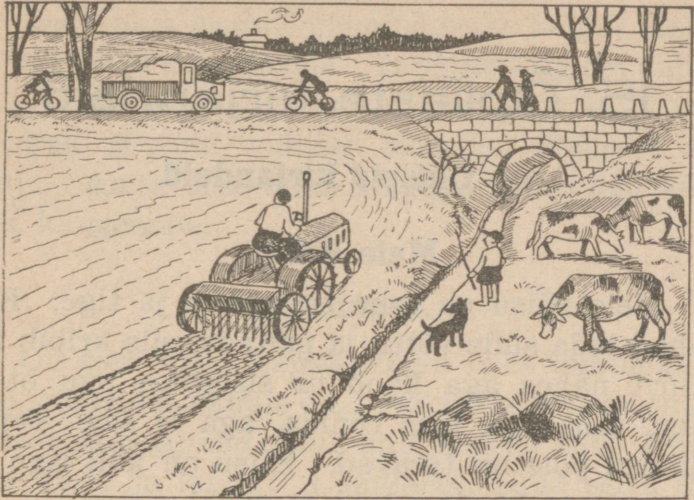
Linnud talvel.

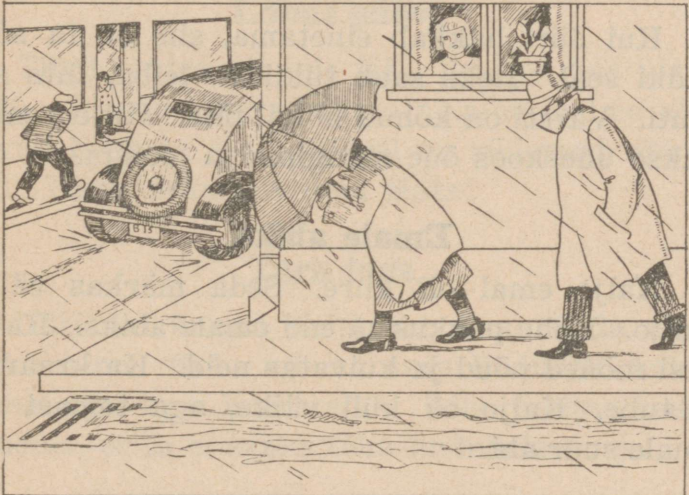
Meie mängud.

Külvamas.

Koolist koju.

15. Õpilaste kirjandeid.

A. Ühiseid kirjandeid.

Meie Kiisu.

Meie Kiisu on ikka turtsakas ja tige. Kui tahad teda sülle võtta ja paitada, siis kribib ta. Murit nähes aga kaob ta sisesedes puu otsa. Muri tahab ka üles ronida, aga ei saa. Tema küüned pole nii teravad. Kiisu on küll tige ja vihane, aga Murit pelgab ta siiski.

Jüri sõbrad.

Kui Jüri hakkab einetama, siis on ta sõbradki seal. Reks saab tükikese leiba, Ints samuti. Varsti on kõhud kõigil täis. Hiljem minnakse üheskoos õue mängima ja luusima.

Emale abiks.

Kaljo emal oli kiire. Seda märkas väike Kaljo. Kohe pakkus ta end emale abiks. Kaljo pesi mõned nõud ja kuivatas neid. Ka kraamis ta tube. Kaljo oli küll väike, aga temast oli emale suur abi.

Tore kelgusõit.

Isa kinkis Andule sünnipäevaks kelgu. Kohe ruttas poiss kelgumäele. Ta istus kelgule, andis hoogu ja kelk lendas kui lind mäest alla. Lumi tuiskas ja tuul vuhises kõrvus. Sõitjaid oli palju. Andu oma uhke kelguga sõitis aga kõigest kaugemale.

Lumimees.

Oli tore ilm. Lapsed tegid õues lumimeest. Kui vanamees valmis oli, toodi köögist paar sütt. Sütest said silmad. Siis anti mehele tubli vemmal kätte ja lauldi: „Lumimees, nüüd seisa sa, pea vahti hoolega!“

Lõbus päev.

Tiigil on tore ja sile jää. Seal on hea uisutada. Ülo on kiire uisutaja. Laine ja Leo sõidavad kelguga jääl. Kõigil on südamed rõõmsad. Kurb oleks talv ilma jääta!

Tark laps.

Näljased linnud siristasid aias. Seda nägi väike Aino. Kohe viis ta aeda lindudele toitu. Samal ajal kass luusis aias. Aino peletas kassi minema, et ta ei saaks teha lindudele kurja.

Orav kostitas lapsi.

Metsas elas orav. Tal oli kogutud talveks suur tagavara pähkleid. Oli ilus talveilm. Olev ja Sulev tulid metsa nautima talveilu. Orav krõbistas parajasti kõrge puu ladvas. Loomake viskas alla poistele neli magusat pähklit.

Tipa.

Lõunastati. Tipa istus oma kongi kõrval. Äkki hakkas Tipa uluma. Kohe tuli Ellale meelde, et Tipa on söömata. Ella võttis kausi ja viis koerale süüa. Jüri tõukas akna lahti. Jürit nähes Tipa hakkas rõõmust kiunuma.

Vurr! lendas tihane vabadusse.

Paul oli meelitanud väikese tihase oma puuri. Kõigile meeldis linnuke väga, sest ta kandis toredat sulgkuube. Mõne päeva pärast otsustati siiski lasta linnuke vabadusse. Väike Alma võttis puuri sülle ja avas puurikese ukse. Vurr! lendas linnuke koplisse kuuse oksale.

Kevadel.

Päike käib kõrgemalt. Ilmad soojenevad iga päevaga. Lund on veel näha ainult mõnes pimedamas aianurgas. Juba on esimesed linnud siin ja laulavad ilusasti. Lilled pistavad oma peakese mullast ja tervitavad tärkavat kevadet.

B. Vabu kirjandeid.

Tuli lund.

Hommiikul ärgates leidsin väljas kaunis palju lund. Tõin suusad välja ja tegin esimese proovisõidu. Oli päris mõnus suusatada. Veel toredam aga oli hingata värsket õhku kopsudesse ja mässata Ponkuga puhtas lumes.

Rein R—p.

Linnukest söötmas.

Akna taga istub tihane. Vaesekeesel on külm. Lähen kööki, korjan leivaraasukesti ja poetan akna alla lumele. Kui linnul kõht täis, lendab ta tänulikult sirtsudes minema.

Lootus L—i.

Uisuteel.

Oli ilus ilm. Läksin uisutama. Uisuteel oli juba hulk sõpru. Mängisime ka kulli. Kui läks pimedaks, siis keelati ära mängud. Tuli sõita ainult paremat kätt ringi.

Vello P—i.

Võidujooks.

Korraldasime võidujooksu. Osa võtsid: Ilmar, Juku, Ats, Elmar ja mina. Seisime kriipsu taga. Endel hüüdis: „Hopp!“ Ja jooks läks lahti. Jooksutee oli pikk. Varsti ähkisid kõik, aga alla ei andnud keegi. Siis vääratas Juku jalg ja

ta potsatas maha. Mina olin nüüd kõige esimene. Kuid siis kukkusin minagi ja teised mulle selga. Pagan võtku seda võidujooksu!

Raimond T—k.

Minu lillepeenar.

Minul oli aias oma lillepeenar. Sinna istutasin kevadel mõned levkoid, astrid, nelgid ja lilleherned. Juurikatest panin jorjeneid ja roose. Kui lilled õitsema hakkasid, viisin neid tuppa vaasi. Suur oli mu rõõm.

Liia T—t.

Marjul.

Oli tore suvepäev. Mina, Marion ja Liia ruttasime metsa marjule. Sõime marju ja panime korvigi. Mõne tunni pärast tulime koju. Koduteel noppisin mina emale paar suurt maasikat ühes vartega.

Helle K—d.

Linnupesa.

Ma polnud enne veel linnupesa näinud. Ma mõtlesin, et küll võib olla ilus see linnupesa — nagu tuba vist. Aga onule maale külla minnes käisime Arnoga metsas. Siis ta näitas mulle linnupesa. See oli tehtud heinast, sammaldest ja puuokstest.

Olavi M—u.

Kevadel.

Kui kevad lähenema hakkas, tegin kuld-nokapuuri. Vanaisa käest sain laudu ja naelu ja varsti oligi kast valmis. Kui siis kuld-nokad sinna elama asusid, oli lõbus kuulata nende laulu. Varsti oli ka maa sula. Siis asusin aias tööle.

Jüri K—s.

Meie vesiveski.

Olid juba soojad ilmad. Päike naeratas. Ojake sulises. Mina ja Ats tegime toreda vesiveski. Selle viisime ojale. Meie tore vesiveski tegi ikka likat-lõkat ja likat-lõkat.

Ella T—e.

16. Etteütleri iseseisvaks tööks.

Pea meeles! Allpool antud etteütleri kirjutan koolis või kodus järgmiselt:

Loen lause hoolikalt läbi, katan trükitud koha kinni või sulen raamatu, kirjutan korraga kogu lause. Loen järgmise lause raamatust, sulen raamatu, kirjutan peast selle lause jne. Hiljem võtan punase pliatsi ja parandan ise oma etteütleri. Peaks ka naaber talitama samuti, siis vahetan naabriga töö ja parandan naabri etteütleri.

Lühike ja pikk häälük.

1. Laagrisse tuli palju pioneere.
2. Rõõmus mees sammus mööda maanteed.
3. Juss hüppas vette ja hakkas ujuma.
4. Vahva kass haaras kinni suure roti.
5. Poiss jooksis rõõmsalt majja.
6. Peeter lükkas paadi vette.
7. Väike Maie võttis kassi sülle.
8. Liia jooksis ruttu poodi.
9. Kolhoosnik viis piima ühiskauplusse.
10. Poisike sammus ruttu kooli.

2. 1. Kass püüdis kinni kuus suurt hiirt. 2. Mees sammus kiiresti teed mööda linna. 3. Ööbiku lauluhääl meeldib kõigile. 4. Eemal krooksus konn. 5. Liisike noppis lilli. 6. Poiss kukkus oja. 7. Saare Kaarel hüppas mättalt mättale. 8. Mann hakkas maasikaid noppima. 9. Kalake lipsas läbi võrgu. 10. Väike Epp kut-sus Pondukese tagakambrisse.

Suur täht lause keskel.

3. 1. Väike Kusti andis oma Pitsule suure vorstilõigu. 2. Pimedas ruumis kobades ajas Ruudi tooli ümber. 3. Koerake Kaaru oskas keppi veest välja tuua. 4. Kuusiku Jaan ruttas Looga tallu. 5. Tööline Jaak võttis Leenikese linna kaasa. 6. Vana Miira rakendati adra ette. 7. Väike Antsuke kõneles päris tarka juttu.

4. 1. Meie suure kodumaa pealinn on Moskva. 2. Sõideti suurel aurikul Peipsile. 3. Antsu onu elab Haapsalus. 4. Jukuke oli Uigul sõbra juures. 5. Lastel oli Valgjärve ran-nal suur loomaaed. 6. Helga mängukaaslased olid Alatare Aino ja Hilda. 7. Alma tõi oma Pondule kaks suurt konti. 8. Kusta Raudjalg on Kodavere mehi.

k, p, t sõna algul.

5. 1. Käsi peseb kätt. 2. Teises talus teine jutt. 3. Tühi kõht kõige parem kokk. 4. Kõrtest kuba korjatakse. 5. Koeral koera tembud. 6. Kaugelt kägu kuulus. 7. Pareml karta kui kahetseda. 8. Käed teevad tööd. 9. Kes püüd püüab, kaotab kana.

6. 1. Tallinna tädi Paula tõi Kustikesele kena kutsika. 2. Pisike Peeter tõi tuppa kaks kena tibukest. 3. Koer Ponku kiskus kassi karvust. 4. Ka kuri kass Kiti küünistas Ponkut kõrvast. 5. Pääsuke peitis pesa pihlaka põõsasse. 6. Põua puhul põevad põllud. 7. Kaunis kaseke kasvas koplis. 8. Kollane kuu tõusis katuse tagant. 9. Kaasik kiikus kui kuldne kätki. 10. Pliidil porises pisike potike.

. ? !

7. 1. Jukuke ruttas kooli. 2. Miks ei lähe Aino kooli? 3. Ainoke, rutta ometi kooli! 4. Kuusiku Pauka on kuri loom. 5. Kas Kuusiku Pauka on tõesti kuri koer? 6. Pauka, ära ole kuri! 7. Väike Ats hüppas vanaema sülle. 8. Kus on Hildake? 9. Peedu, mine rutemini!

8. 1. Kas Peeter läks poodi? 2. Jah, Peeter läks poodi. 3. Mine, vaata, kas Peeter juba tuleb! 4. Ants oli koolis hoolas poiss. 5. Kas ka Tiiu õpib hästi? 6. Ruudi, õpi sinagi paremini! 7. Kuidas su tervis on? 8. Kala ei ela kuival. 9. Tehke ometi lahti!

Koma.

9. 1. Kajakas laskus vette, **et** tabada kala. 2. Kõik jäid vait, **sest** õpetaja astus klassi. 3. Jukuke erutus väga, **kui** tema nime hüüti. 4. Jutake ei olnud veel viieaastanegi, **kuid** luges juba hästi. 5. Kui hommikul ärkan, **siis** tõusen kohe voodist. 6. Hunt ajab küll karva, **aga** ei jäta ametit.

10. 1. Auto libises kraavi, **sest** tee oli väga vilets. 2. Püüti avada ust, **kuid** see ei läinud korda. 3. Kui näed viga laita, **siis** tule ja aita. 4. Maie töötas hoolega, **et** olla esimene õpilane klassis. 5. Majake oli juba leekides, **kui** tule-tõrjujud kohale jõudsid. 6. Mägi ja org ei tule teineteise juurde, **aga** inimesed küll.

g või **k**?

11. 1. Väike kala ujus läbi võrgu. 2. Suur kala jäi võrku kinni. 3. Suur kala tõmbas korgi

vee alla. 4. Väike kala ei suutnud tõmmata korki vee alla. 5. Koer põgenes välgu eest oma kuuti, sest ta kartis välku. 6. Virga töö edeneb hästi. 7. Targa inimesega puhutakse tarka juttu. 8. Tööline viis kogu palga panku. 9. Tööline tahub palki. 10. Tööline tahus ära ühe palgi.

k või **kk**?

12. 1. Nälg on kõige parem kokk. 2. Magus kook toodi lauale. 3. Aknale tehti uus luuk. 4. Kapil on lukk. 5. Linnatee oli pikk. 6. Piik on pika varrega. 7. Eit viis turule kolm kukke. 8. Taat võttis toosist mõne tiku. 9. Mees pani talli ukse lukku. 10. Mindi targa naabri poole tarka nõu küsima.

b või **p**?

13. 1. Meister parandab pumpa. 2. Meister parandas ära pumba. 3. Peedu tahtis hüpata üle lombi, kuid kukkus lompi. 4. Väike Juta tõi tuppa kimbu sinililli. 5. Vaasi pandi kolm tulpi. 6. Vanaisa koputas piipu. 7. Vanaisa koputas piibu tühjaks. 8. Mees võttis sirbi ja hakkas teritama sirpi. 9. Asjakesed pandi karpi. 10. Nüüd nad lebavad karbi põhjas.

p või **pp**?

14. 1. Punane lipp lehvib katusel. 2. Vana sepp taob rauda. 3. Mõni seep vahutab hästi. 4. Hiir jooksis kapi taha. 5. Teine hiir aga jooksis kappi. 6. Seppa polnud kodus. 7. Ka sepa poega polnud kodus. 8. Trepp viis üles torni. 9. Roop näerab tuld. 10. Kolhoos võitis endale rändava lipu.

d või **t**?

15. 1. Tädi sidus Aino juustesse punase lindi. 2. Tädi sidus Aino juuksepatši kaks punast linti. 3. Jüri joonistas ilusa pildi. 4. Ka Helga hakkas joonistama pilti. 5. Kalurid ostsid uue paadi. 6. Kalurid hakkasid tõrvama uut paati. 7. Kaval rebane varitses parti. 8. Kaval rebane saigi kätte pardi. 9. Oravad ronivad osavasti. 10. Lambad annavad villa.

t või **tt**?

16. 1. Taat oli vanem kui eit. 2. Nutt on naeru vend. 3. Vaat veeretati vette. 4. Kott oli vilja täis. 5. Mees tõstis koti vankrile. 6. Aidas

oli sada kotti vilja. 7. Lapsed kuulaskid kasvatata juttu. 8. Jutu lõpp oli väga lõbus. 9. Kass nägi rottu. 10. Ta püüdis roti kinni.

i või j?

17. 1. Karjapoiss ajas karja koju. 2. Ojake jooksis läbi karjamaa. 3. Väike Ilmarike mängis aias. 4. Aino ja Juta olid virgad õpilased. 5. Jukuke vantsis koolist koju. 6. Väike Heinoketegi palju nalja. 7. Seinal oli palju ilusaid pilte. 8. Punane lipp lehvib maja harjal.

Ainsuse ja mitmuse nimetav.

18. 1. Sipelgas on usin loomake. 2. Sipelgad on usinad loomakesed. 3. Lennuk on kiire sõiduk. 4. Lennukid on kiired sõidukid. 5. Koduloom on inimeste sõber. 6. Koduloomad on inimeste sõbrad. 7. Kuldnokad on kevade kuulutajad. 8. Rebase on kavalad loomad. 9. Kassid püüavad hiiri. 10. Mesilased koguvad mett.

19. 1. Koerake laskis saba sorgu ja kadus küüni taha. 2. Koerad on kodude kaitsjad. 3. Kanakesed hakkasid kaagutama. 4. Linnud on lõbusad lauljad. 5. Lapsukesed mängisid

- õues. 6. Hiired põgenevad kurja kassi eest.
7. Siilikesed ruttavad võssa. 8. Kitsekesed läksid mökitades metsa. 9. Vaadid veeretati vette.
10. Aastad mööduvad ruttu.

Pikk häälik ühesilbilistes sõnades.

- 20.** 1. **Kas** siis **kass** polegi toas? 2. **Me** (meie) sõime magusa **mee** ära. 3. Miks ei **saa sa** (sina) minust aru? 4. **Ma** (mina) ei **saa** sinust tõesti aru. 5. **Tee** oli **pikk ja** porine. 6. Kuhu **te** (teie) mõtlete minna? 7. **Kas onn on** vilets majake? 8. **Jaa** (jah), **onn on** vilets majake. 9. Keegi **muu on mu** (minu) sõber, aga mitte Leo. 10. **Mul** (minul) **on rutt**. 11. Seebimull läks lõhki. 12. **Maa** oli märg. 13. **Ma** (mina) olin märg. 14. Säh, see on **su** (sinu) raamat!
-

17. Tähestik püst- ja kaldkirjas.

Nöörpüstkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Õõ Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890 .,: " ! ? - - () || } §

Nöörkaldkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Õõ Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890 .,: " ! ? - - () || } §

Paispüstkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh
Ii Jj Kk Ll Mm Nn Oo Pp
Qq Rr Ss Tt Uu Vv Ww Xx
Yy Zz Öö Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890 ... " ! ? - - () || } §

Paiskaldkiri.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg
Hh Ii Jj Kk Ll Mm
Nn Oo Pp Qq Rr Ss Tt
Uu Vv Ww Xx Yy Zz
Öö Ää Öö Üü Šš Čč Žž
1234567890, ... " ! ? - - () || } §

18. Sõnastik.

A.

aerodroom — lennuväli
aeroplaan — lennuk
allikas — läte
ankeet — ringküsimus
aparaat
artell
artist — kunstnik

B.

baas — alus; lähteala
baromeeter — õhurõhumõõtja
bensiin
binokkel — pikksilm kahe
silma tarvis
bolševik — enamlane
brigaad

D.

delegaat — saadik
demonstratsioon — meeleaval-
dusrongkäik; näitlik selgi-
tus
diktatuur — piiramatu valitsus
diplomaat — riigi esindaja
rahvusvahelises läbikäimi-
ses
dir. = direktor
distsipliin — tarvilik kord ja
alistuvus
dokument — kiritõend, asjakiri
dr. = doktor

E.

eelistama — paremaks pidama
ennustama — ette kuulutama

F.

film
filminäitleja

G.

gaasimask
garaaž — autokuur
geniaalne — vaimukas, loome-
andeline
geograafia — maateadus
gramm
grammatika — keeleõpetus
grammofon
grupp — rühm

H.

hallikas — hallivõitu
heiskama — üles tõmbama
(lippu)
hetk — silmapilk
häirima — rahu rikkuma

J.

jne. = ja nii edasi

K.

klubi — selts
kolhoos — suur ühitalund
kolhoosnik — ühitalundi liige
kollektiiv — kokkukuuluvate
isikute koondis
komissar
komissariaat — komissari
ametikoht
kommunaalne — kogukondlik
kommunist

L.

laup — otsmik, otsaesine
lohutama — trööstima
loosung — lipukiri, tunnus-
lause
lünk — vahelejäänud, puuduv
koht

M.

masin
 miiting — koosolek
 monteerima — masinat üles
 seadma, rakestama
 montöör — masina rakestaja
 mootor
 mugav — mõnus

O.

omadus — omane laad
 omandus — varandus

P.

parim — kõige parem
 piki — rööbiti, pikuti
 pilet
 pioneer
 plakat
 portfell
 prof. = professor
 progress — edu
 proletaarlane — tööline
 proletariaat — töölisklass
 propaganda — kihutustöö mil-
 legi kasuks
 propeller — kruvi (õhusõidu-
 kil, laeval)
 prožektor — helgiheitja
 protokoll

R.

raadio
 rästas — (lind)
 räästas — katuse alumine
 serv

S.

signaal — märguanne, märk
 sovhoos — riigimõis
 stahhaanovlane
 suund — liikumise siht

Š.

šokolaad

Z.

zoologia — loomateadus

Ž.

žurnaal — ajakiri

T.

taas — jälle
 tara — püstaed ümber teatava
 maa-ala
 tšervoonets — kümme rubla
 traktor — jõu- ning veomasin

V.

vt. = vaata.

Sisukord.

	Lk.
1. Lause ja sõna	3
2. Silp	11
3. Häälik ja täht	13
4. Sõnade seos lauses	17
5. Alus ja öeldis	25
6. Kirjavahemärke	33
7. Liitsõna	43
8. Häälikutest ja tähtedest	48
9. Sõnade silbitamine ja poolitamine	65
10. Ühe- ja kahekordne täht sõna lõpul	71
11. Ainsus ja mitmus	77
12. Tegevust näitavad sõnad	81
13. Õpitu kordamine	89
14. Pilte ühisteks kirjanditeks	118
15. Õpilaste kirjandeid	122
16. Etteütlosti iseseisvaks tööks	128
17. Tähestik püst- ja kaldkirjas	136
18. Sõnastik	138

Vastutav toimetaja M. Rauk. Korrektor B. Vahi. Tehniline toimetaja H. Treumann. Laduda antud 29. IV 1941. Trükki antud 24. V 1941. Trüki-tähtede arv trükipoognas 22080. Trükipoognate arv 8%. Autori arvestus-poognate arv 2.86. Kirjastuse arvestuspoognate arv 3.61. Trükiarv 20150 eksemplari. Kaust: D 5. Paber: 56:79 cm 1/32. Trükikoja tellimise nr. 1208. MB5142. Trükikoda „Tartu Kommunist“, Tartu, Ülikooli tänav 21/23.

Печатано на эстонском языке.

Учебник эстонского языка для начальных школ II.
ГИЗ „Педагогическая Литература“, Таллин. Типография „Тарту
Комунист“, Тарту, улица Юликооли 21/23.

Rbl. 2.50

A-12857

II

TÜ RAAMATUKOGU

1 0300 00844929 2